

Svende Aargangs andet Hefte.

I.

Sommerforelæsninger ved Universitetet
fra 1ste Mai 1799.

Theologernes.

Claus Grees Hornemann, Dr. og ordentlig Prof. i Theologien, foredrager offentlig den naturlige Religions Fundamentallærdomme; privat forklarer han den første Bog af Psalmerne og Pauli Brev til de Romere.

D. G. Moldenhawer, Dr. og ordentlig Prof. i Theologien, fortsætter sine Forelæsninger over Dogmatiken; forklarer den Deel af den christelige Sædelære som handler om Menneskets Pligter imod hinanden, og vedbliver de sædvanlige Qvælses i at interpretere det Nye Testaments Bøger.

Friderich Münter, Dr. og ordentlig Prof. i Theologien, foredrager offentlig den egentlige Pastoralthæologie; privat forklarer han Indledningen til det Nye Testament, og ophyser udvalgte Stykker af de christelige Antiquiteter.

Juristernes.

Laurits Nørregaard, ordentlig Lærer i Lovkyndigheden, bliver ved at forklare offentlig Processens Ret efter de dansk-norske Love; pri-

vat foredrager han Indledning til Fædrenelandets Ret, og vedbliver de sædvanlige practiske Qvælses efter Tilhørernes Forbefindende.

Joh. Frid. Vilh. Schlegel, Dr. og overordentlig Lærer i Lovkyndigheden, foredrager offentlig den hypothetiske Naturens Ret efter sit i Trykken udgivne System: privat Ret til Tingen efter Nørregaards Vejledning; er ogsaa dem til Tjeneste, som vil skaffe sig Qvælse i at opløse juridiske Qvæstioner skriftlig.

Frid. Theodor Hurtigkarrl, overordentlig Lærer i Lovkyndigheden, foredrager offentlig Folkeretten; privat, naar han har tilendebragt sine Forelæsninger over Personernes Ret, vil han forklare Ret i Tingen efter Fædrenelandets Love. Han vil ogsaa gaae dem tilhaande, som forlange hans Hielp i en eller anden Deel af den romerske Lovkyndighed.

Medicinernes.

Mathias Sætorph, Dr. og offentlig Lærer i Medicinen og Giordemoderkonsten, lærer offentlig fra XII-I Osteologien tilligemed Syndemologien, privat lærer han de Operationer og Haandgreb som henhøre til Giordemoderkonsten.

Jo. Clem. Tode, Dr. og ordentlig Lærer i Medicinen, bliver ved at forklare fra IV - V Materia medica af Mineralier; i en anden Time giennemgaaer han den indvortes Therapi.

Frid. Lud. Bang, Dr. og Professor Designatus i Medicinen, lærer den kliniske Praxis ved de Syges Senge i Friderichs Hospital, og forklarer udvalgte Sygdoms Tilfælde, tagne af Hospitalets Journal.

Arn. Nic. Nasheim, Dr. og offentlig Prof. i Medicinen og Experimentalphysiken, siger offentlig sine Tanker om det Bruunste System i Medicinen, og underviser privat i Experimentalphysiken efter Hauchs Begyndelsesgrunde.

Joh. Sylvester Sartorph, Dr. og Professor i Chirurgien og Giordemoderkonsten, forklarer i den sædvanlige Time Begyndelsesgrundene af Giordemoderkonsten for Giordemødrene i Fødselsstiftelsen. For dem som forlange det, viser han privat Haandgrebene i de chirurgiske Operationer paa Menneſteaadſler.

Erik Viborg, Professor i Botaniken og Dvæglægen, forklarer offentlig de medicinske Planter. Han vil ogsaa foranstalte for dem som forlange det, idelige Urtesamlinger i de denne Bys nærmeste Egne, og fremvise Prøver af de Planter som blomstre i den botaniske Have i Kiøbenhavn. Dage og Timer skal nærmere tilkiendegives.

Gotfred Becker, overordentlig Professor i Chemien, fortsætter sine Vinterforelæsninger Onsdag og Lørdag fra IV-VI.

Philosophernes.

M. Abr. Kall, ordentlig Prof. i Historien, lærer fra X-XI det attende Aarhundredes Historie, fra IV-V om Eftermiddagen Fædrenelandets. Ogſaa fortsætter han Disputeresøvelser.

M. Børge Riisbrigh, ordentlig Lærer i Logik og Metaphysik, lærer offentlig den empiriske

Psychologie, privat den naturlige Theologie fra IX-X. I andre Timer igiennemgaaer han ved Examination hvad der er blevet foredraget, og giver Kundskab om philosophiske Bøger.

Thomas Bugge, ordentlig Lærer i Astronomi og Mathematik, forklarer offentlig den spheriske Trigonometri og dens Anvendelse i Astronomi, Geographi og Søvaſenet fra II-III. Begyndelsesgrundene i Optik, Katoptrik og Dioptrik, i lige Maade i den spheriske og theoretiske Astronomie, fra III-IV. Han vil heller ikke lade savne sin Hielp i de physisk-mathematisk Videnskaber.

M. Nic. Christ. Kall, ordentlig Lærer i de esterlandske Sprog, lærer offentlig det arabiske Sprog; privat forklarer han udsøgte bibelske Steder af det gamle Testament; han vil ogsaa gaae dem til Haande, som ønske at bestyrke deres Kundskab i det hebraiske Sprog ved analytiske Øvelser.

M. Jacob Baden, ordentlig Lærer i Belætaligheden, lærer offentlig den romerske Historie efter sit latinske Compendium; privat forklarer han fra XII-I første og anden Bog af Virgils Georgica.

M. Laurits Sahl, ordentlig Lærer i det græske Sprog, forklarer 1) Plutarks Bog om Forskiallen imellem en Hykler og Ven. 2) Sophoclis Tragoedie Oedipus og 3) igientager han denne efter Sædvane ved Examination.

M. Jeremias Wøldike, ordentlig Prof. i Mathematiken, lærer offentlig fra IV-V Begyndelsesgrundene i Algebra; privat fra XII-I Mathematik efter Røstners Anførsel, og i en an-

den Time den anvendte Mathematik. Han tilbyder ogsaa sin Tjeneste, isald nogen forlanger en vis Deel af Mathematikken giennemgaaet.

Andreas Gamborg, ordentlig Lærer i Philosophien, bliver ved offentlig at forklare Begyndelsesgrundene i Pædagogiken; privat Thelematologien fra X-XI. I en anden Time forklarer han en anden Deel af den praktiske Philosophi, eller, isald Tilhørerne heller vil, Reglerne i Pasigraphien.

Stephan Sumars, Prof. foredrager fra XII-I Tirsdag, Torsdag og Fredag Reglerne i det franke Sprog, og gjør sine Tilhørere bekendte med de berømteste Skribenter i de skønne Videnskaber i dette Sprog; fra I-II anfører han ogsaa dem som have Lust at skrive Fransk.

Jacob Wolf, overordentlig Prof. i Mathematikken, forklarer offentlig Arithmetik og Algebra; privat Kloften VIII om Morgenens den theoretiske Geometri og plane Trigonometri efter Karsten's Haandbog. Hvad der har været giennemgaaet igientager han ved Examination, og tilbyder ogsaa sin Tjeneste i at forklare en eller anden Deel af Mathematikken.

M. Jørgen Kierulf, overordentlig Prof. i Historien, foredrager offentlig den historiske Encyclopædi; privat giennemgaaer han Kl. VIII de fornemste europæiske Rigers Historie, og Kl. IX Europa's nærværende Tilstand.

Gregers Wad, overordentlig Lærer i Naturhistorien, forklarer offentlig fra IX-X den theoretiske Dryctognosi efter sine synoptiske Tavler. Han tilbyder ogsaa dem sin Tjeneste, som forlange enten Zoologien eller de øvrige Dryctologiens Lærdomme forklarede. Hver Onsdag staaer Universitetets Museum i sædvanlig Time aabent for alle disse Videnskabers Dyrkere.

M. Rasmus Uyerup, Prof. i Litterarhistorien og Bibliothekarius ved Universitetet, fortsætter tilligemed Prof. Rahbek de Forelæsninger han i Vinter har holdet over den danske Poesies Historie.

Nic. Hofman Sevel Bloch, Dr. i Philosophien og Magister artium, forklarer offentlig Skandinaviens eller Odins Mytologi efter H. J. Willers Anførsel; privat vil han efter Tilhørernes Forlangende enten foredrage Philosophiens Historie, eller vise det engelske Sprogs Natur og Beskaffenhed.

G. O. B. Begtrup, Dr. i Philosophien, forklarer i offentlige Forelæsninger de Planters Dyrkelse som de nyere kalde Handelsplanter, som Her, Hamp, Tobak, Safran o. s. v. Tiderne vil han betids tilkiendegive.

II.

Philosophisk Examen i April Maaned.

A. Philosophisk Prøve.

Den 8de April.

Johan Christian Kall, Laudab.
 Rasmus Corssen, Laudab.
 Georg Jørgensen, Laudab.
 Præben Jansen, Haud illaud.
 Gotfrid Jansen, Haud illaud.
 Joh. And. Lund, Laudab.
 Frid. Kaarup Liunge, Haud illaud.
 Christian Pontoppidan, Laudab.
 Jacob Hersleb Sodeman, Laudab.
 Nicolai Worch, Laudab.

Den 9de.

Just Heinrich Mundt, Laudab.
 And. Georg Fischer Wastrup, Laudab.
 Joh. Peter Fog, Laudab.
 Frid. Deichman Hasselbalch, Laudab.
 Pet. Henr. Hiorth, Haud illaud.
 Hentrich Hansen, Laudab.
 Henr. Diering Lang, Haud illaud.
 Ole Lund, Haud illaud.
 Stephan Zetner Møller, Haud illaud.
 Christ. Rud. Risom, Haud illaud.
 Marc. Ancherfen Secher, Laudab.

Den 11te.

Henr. Risom Angell, Karakteren udsat *)
 Povel Bech, Laudab.
 Lud. Natan Clausen, Haud illaud.
 Michael Pog Fenger, Laudab.
 Christian Horneman, Laudab.
 Sinuel Pet. Krarup, Karakteren udsat
 Jens Jac. Cronholm, Laudab.
 Johan Nyhre, Laudab.
 Frid. Møksfeldt, Laudab.
 Caspar Gotlob Schmidt, Haud illaud.

Den 12te.

Jacob Parelus, Laudab.
 Albrecht Schumacher, Laudab.
 Peter Heiberg, Laudab.
 Frid. Holmsted Paludan, Laudab.

Christian Malling, Haud illaud.
 Andreas Teilmann, Laudab.
 Andreas Sonnevte, Laudab.]
 Axel Riiber, Laudab.
 Johan Riiber, Laudab.
 Christ. Nic. Pingel, Karakteren udsat
 Niels Kiellerup, Haud illaud.
 Emanuel Nyeboe, Laudab.

Den 13de.

David Seidelin Birch, Laudab.
 Georg Billeschou, Haud illaud.
 Wolf Gotsche Holm, Haud illaud.
 Fridrich Hasler, Haud illaud.
 Johannes Hasler, Haud illaud.
 Laurits Evane Ingeman, Haud illaud.
 Jens Jac. Krum, Laudab.
 Fridrich Lütken, Laudab.
 Charles Lütken, Laudab.
 Nic. Ole Münster, Laudab.
 Pet. Nic. Schougaard, Laudab.

Den 16de.

Christ. Ancher Alsborg, Laudab.
 Dibrich Volth, Laudab.
 Peter Østergaard, Laudab.
 Johan Rosenqvist, Haud illaud.
 Ole Christ. Ravn, Laudab.
 Thomas Lillesund Ravn, Laudab.
 David Schær, Haud illaud.

*) Med denne Udsættelse har det saadan Sammenhæng. Da der ikke blev holdet Forelæsninger over Mathesis superior i forrige Vinter, fordi man havde ventet at Justitsraad og Professor Bugge, som var bortsendt i offentlig Ærinde, kunde komme saa betids hjem, at han selv kunde afholde disse sørend Examens Begyndelse, men den haarde Vinter holdt ham tilbage indtil midt i Examen; saa blev befalet, at hvem af Candidaterne der vilde, kunde lade sig examinere i Astronomien, men de som derpaa ikke vare beredte, kunde opsætte Examen i denne Rubrik til en anden Tid. For dem som valgte dette sidste, er Hovedcharacteren bleyen udsat, naar denne kunde blive afhængende af Karakteren for Astronomien.

Mathias Evendsen, Laudab.
 Lud. Dan. Schmidt, Haud illaud.
 Simon Ch. Schiek, Laudab.
 Christ. Joh. Winther, Laudab.

Den 18de.

Joh. Willadsen Angell, Laudab.
 Hans Botcher, Laudab.
 Christian Wiernsgaard, Haad illaud.
 Peter Both, Laudab.
 Nic. Christopher Wülow, Haud illaud.
 Christian Fugl, Haud illaud.
 Wenk Fog, Haud illaud.
 David Fog, Haud illaud.
 Joh. Frid. Koft, Laudab.
 Henrich Rasch, Haud illaud.
 Albert Lassen, Laudab.

Den 20de.

Peter Tetens Hansen, Laudab.
 Hans Christ. Holst, Laudab.
 Caspar Henr. Roesoed, Laudab.
 Novel Preus, Laudab.
 Ole Randers, Laudab.
 Hans Frid. Flor, Laudab.
 Jens Jac. Paludan, Laudab.
 Henr. Stabel, Laudab.
 Joh. Hertzberg, Karakteren udsat.

Den 22de.

Hans Carstensen, Laudab.
 Jørgen Carstensen, Laudab.
 Jørgen Fog, Laudab.
 Carl Jac. Waldemar Schvengen, Laudab.
 Mogens Thune, Haud illaud.
 Novel Thune, Haud illaud.

Pet. Abildgaard Sofand, Haud illaud.
 Niels Christopher Østrup, Laudab.
 Jens Kennord, Haud illaud.
 Hans Christ. Gravlund, Laudab.
 Niels Hoyer, Haud illaud.
 Finor Magnusen, Haud illaud.

B. Philologist Prøve.

Den 2den April.

Jens Christ. Fangel, Laudab.
 Laur. Schebye Wegtrup, Laudab.
 Frid. Deich. Hasselbatch, Laudab.
 Aug. Gottf. Kühnel, Laudab.
 Georg Billeschou, Laudab.
 Hans Christ. Holst, Laudab.
 Boe Doesen, Laudab.
 Christ. Büschen, Non contem.
 Vern. Kellmann Collin, Haud illaud.
 Jens Jac. Paludan, Haud illaud.
 Peter Nagaard, Laudab.
 German Germansen, Laudab.
 Christ. Ancher Halsborg, Laudab.
 Joachim Eolding, Laudab.
 Axel Riber, Laudab.
 Johannes Riber, Laudab.

Den 4de.

Augustin Herman Steenbuch, Laudab.
 And. Georg Fischer Wastrup, Laudab.
 Ole Randers, Laudab.
 Jens Jac. Krum, Laudab.
 Christian Wiernsgaard, Haud illaud.
 Andreas Voie, Laudab.
 Laurits Christ. Hulegaard, Laudab.
 John Johnsen, Laudab.
 Novel Joh. Latier, Laudab.

Hen. Biering Lang, Laudab.
 Albrecht Lassen, Laudab.
 Christ. Pontoppidan, Laudab.
 Otto Christoph. Schousboe, Laudab.
 Povel Preus, Laudab.

Den 6te.

And. Bonnevie, Laudab.
 Emanuel Hallager, Laudab.
 Joh. Carstensen, Laudab.
 Georg Pet. Carstensen, Laudab.
 Henr. Hansen, Laudab.
 Laur. Kielder, Laudab.
 Frid. Møhsfeldt, Laudab.
 Nis And. Nissen, Non contem.
 Lud. Dan. Schmidt, Non contem.
 Joh. Sessing, Laudab.
 Anton Plov, Haud illaud.
 Henrich Reinersen, Non contem.
 Emanuel Nyeboe, Non contem.
 And. Christ. Krog, Laudab.
 Joh. Christ. Graulund, Laudab.

Den 10de.

Christ. Magnus Falsen, Laudab.
 Carl Frid. Zacheln, Laudab.
 Christian Høvinghoff, Laudab.
 Frid. Larsen, Haud illaud.
 Laurits Ottesen, Haud illaud.
 Real Ottesen, Haud illaud.
 Christian Sundbye, Laudab.
 Mogens Thune, Laudab.
 Povel Thune, Laudab.
 And. Lambert Wirth, Non contem.
 Peter Wohlsen, Laudab.

Saaach Adrian, Haud illaud.
 Herm. Christ. Lind, Haud illaud.
 Johan Betcher, Haud illaud.

Den 17de.

Mathias Bugge, Laudab.
 Ambrosius Bugge, Laudab.
 Johan Møller, Haud illaud.
 Pet. Iver Voss, Haud illaud.
 Peter Bronlund, Haud illaud.
 Christ. Døderlein, Laudab.
 Niels Larsen Enger, Haud illaud.
 Christ. Godske Jugl, Laudab.
 Jacob Gieding, Non contem.
 Wendt Edv. Lorenzen, Haud illaud.
 Pet. Mejer, Haud illaud.
 Jens Suhr, Haud illaud.
 Thomas Frid. Bestenholz, Laudab.
 Henrich Stabel, Laudab.
 Peter Jablonsky, Laudab.
 Joh. Willh. Dop Smith, Laudab.

Iblandt dem som have underkæstet sig den
 Philosophiske Examens, saavel philosophiske som
 philologiske Prove, bleve følgende 4 indkaldte for
 Consistorium og berømte:

Jacob Parelins.
 Jorgen Jørgensen.
 Nicolai Worch.
 And. Georg Fischer Bastrup.

III.

Cicero's Begreb om de bedste Borgere,
eller Aristokrater *).

Oversat af Taler for Publius Sertius **) fra
Cap. 45.

Cicero tiltaler Klageren M. Tullius Albinovanus. — "Du har gjort mig især det Spørgsmaal

hvad det er for en Nation hos os af Patrioter 1) (thi dette er dit Udtryk), jeg taler saa meget om: et Spørgsmaal, som det er vigtigt for Ungdommen at faae Svar paa, og ikke vanskeligt for mig at besvare. Jeg vil sige lidet herom, og hvad jeg siger, haaber jeg, skal hverken være unyttigt for dem som høre mig, eller uovereenstemmende med min Pligt, eller fremmet engang for P. Sertius's Sag".

*) Latinerne i den romerske Republik's sidste Tider kaldte dem optimates, d. e. (som Cicero beskriver dem): Mænd der opførte sig saaledes, at deres Raad og Anslag fik de bedste Borgeres Bifald, qvi ita se gerebant, ut sua consilia optimo cuique probarent pro Sext. 45. Og da der altid, endog i Republikens bedste Tider, vare to Partier i Rom, hvoraf det ene holdte sig til Adelen eller de Store, det andet til Folket eller Almuen, og man antog, at de Fornemme og Rige, som hørte til det første Parti, havde det Meste at tabe ved en Statsrevolution eller en Forandring i Statens Constitution; saa troede man og, at disse mest vilde vaage over den bestaaende Constitution eller Regjeringsform; og Ordet optimates fik deraf Bemærkelsen baade af de bedste Borgere, og af de fornemste og rigeste Folk. Jeg oversætter det snart med det ene, snart med det andet Ord.

**) Denne Tale holdt Cicero Næret efter hans Hiemkomst fra hans Landsflygtighed, ved denne Anledning. Publ. Sertius havde været Almuens Tribun Næret tilforn, da Consulerne P. Lentulus og L. Metellus satte Sagen om Ciceros Tilbagekomst i Bevægelse hos Folket, og havde understøttet denne Motion med al sit Embedes Magt og Myndighed. Men Ciceros Dødsfiende, P. Clodius, som havde givet Anledning til, at Cicero var gaaet i Landsflygtighed, forsøgte paa sin Side heller intet, for at hindre og tilintetgjøre P. Sertius's og de øvrige Cicero's Venners Bestræbelse til hans Beste. Begge Partier forsynede sig, efter denne Tids Brug, med bevæbnet Mandskab, og det var kommet til et blodigt Slag imellem dem, hvori Clodius havde maattet give efter, og kunde ikke hindre, at Decretet om Cicero's Tilbagekomst gik igiennem. Men Næret derpaa, da andre Consulere vare komne til Regjeringen, fik man en vis M. Tullius Albinovanus til at lægge en Voldsag an imod P. Sertius, og at indstevne ham for Prætoeren M. Cæmilus Scaurus's Domstol til at lide Dom som Voldsmand (de vi armatis hominibus). Men han blev saa vel forsvaret, ikke allene af Cicero, men ogsaa af Hortensius, at han eenstemmigen blev frikendt.

Mere behøve mine Læsere ikke at vide om Sagens Anledning, for at kunne læse det her meddeelte Fragment uden Anstød. Hvad der endnu kan behøves til enkelte Steders Dplysning skal jeg tilføie i Anmærkninger under Teksten.

1) Qvæ eller nostra natio optimatum. Dette Spørgsmaal havde Klageren gjort, for at giøre Cicero forhadt, som om han udelukte Almuen fra Patrioternes eller de bedste Borgeres Klasse.

"Der har altid været to Slags i denne Stat af dem som have søgt at tage sig af Statsstyrelsen, og deri at udmærke sig; hvoraf det ene Slags har baade villet holdes for og være Folkets Venner, det andet Regjeringens. De som i Handlinger og Ord vilde være Folket behagelige, ansaaes for Folkets Venner; men de der opførte sig saaledes, at de bedste Folk maatte billige deres Anslag, ansaaes for Regjeringens Venner".

"Men hvilke ere nu disse bedste Folk? Spørger du om Tallet, da ere de utalkelige; thi paa anden Maade kunde vi ikke bestaae. Det er dem, som føre Ordet i det offentlige Raad: Dem som holde sig til disses Parti: Det er Mænd af de højeste Stænder, som Raadsalen staaer aaben for: Det er romerke Riibstadmand og Bønder: det er store Handelsmand 2): endog Frigiønes Vorn høre til de bedste Folk. Antallet, som jeg har sagt, af dette Slags strækker sig vidt og bredt, men for at faae et fast Begreb, kan det hele Slags bestemmes og indskrænkes i disse saa Ord: Alle de ere de bedste Folk, som hverken ere Forbrydere, eller ondartede af Naturen, eller affindige, eller saadanne, som deres flette huslige Forsatning binder Hænderne paa. Lad det da blive derved, at disse, som du kalder Nation, ere de der baade ere af ulastelig Wandel, og af sund Siel, og hvis huslige Forsatning er god. De som gaae disses Villie, Ønsker og Meninger i Statens Bestyrelse til Haande, regnes iblandt de bedste Mænds For-

svareere, ere selv de agtværdigste Mænd, og anseeligste Borgere, og Statens Hoveder.

"Hvad er da disse Statens Bestyreres Formaal? Hvad er det de bør have for Øie, og hvorhen de bør styre deres Løb? Det er det, som er det ypperste og ønskeligste for alle sunde og gode og lykkelige Mennesker — Noe med Værdighed. De som den ønske, ere alle Aristokrater eller af Statens bedste Folk; de som skaffe den tilveie, anses for de største Mænd og Statens Vædligeholdere. Thi hverken sømmer det sig, at finde sig saaledes smigret af Krigshjælperes Værdighed, at man ikke sørger for Fred og Noe; ei heller at modtage nogen Fred, som ikke kan bestaae med Værdighed".

"Grundstøtterne, hvorpaa denne rolige Værdighed hviler, Ledemodene den bestaaer af, og som Statens Hoveder beskytte og værges for, selv med deres Livs Fare, ere: Religionen, hellige Skikke, 3) Ærghedspersonernes Magt, Raadets Myndighed, Lovene, Forsædrenes Vits, Domstole, Rettergang, Tro og Love, Provindser, Vundsforvante, Regjeringens Noes, Krigsvæsenet, Skatkammeret. At være Forsvar og Værges for disse saa mange og saa vigtige Ting, rober stort Mod, stor Forstand, og stor Standhaftighed. Thi i saa talrigt et Antal af Borgere, er der en stor Mængde af dem, som enten af ond Samvittighed og Frygt for Straf søge nye Nyttelser og Omveltninger i Staten; eller af medfødt Sindsvæsen finde Næring i Medborgeres Usamdrægtigheder og Oprør; eller som formedelsi deres forstyrrede Husforsatning vil heller brænde op i Statens almindelige Brand, end i deres private. Naar saa-

2) I Orig. negotia gerentes: den hos Romerne anstændige Handel bestod i Korn- og Pengehandel; Smaahandel overlod man Tralle og Frigiøne.

3) Originalen nævner ikkun auspiciam.

danne Folk finde Tilskyndere og Anførere for deres Lyster og Laster, saa oprøres Bølgerne paa Statshavet, saa at de, der have taget Fædrelandets Noer i Hænderne, bør vaage og med al Flid og Iver stræbe for at rædde de Grundpiller og Ledemode jeg lidet tilforn talede om, paa det at de kan holde den rette Raas, og løbe ind i hin Roligheds og Værdigheds Havn".

"Denne Vej, Dommere, om jeg vilde negte, at den var skarp og steil og fuld af Farer og Efterstræbelser, saa løi jeg; især da jeg ei allene stedse har indseet dette, men ogsaa frem for alle andre, solet det. Staten anfaldes med større Magt og Mandskab, end den forsvares med, fordi dumdriftige og fortvivlede Mennesker tilskyndes ved et Bink, og endog af egen Drift ophides mod Staten: de gode derimod ere, jeg veed ikke hvorledes? seendrægtigere, forsømme at tage Tingene i Begyndelsen, og vækkes først omsider af Nødvendigheden selv; saa at de undertiden af Møleri og Senhed, endog naar de ønske at beholde Roe uden Værdighed, gaae Glip af begge Deele. De som havde Villie til at forsvare Republikens Sag — ere de letfindige, faldt de fra; ere de frygtsomme, unddrage de deres Hielp: De allene blive standhaftige som taale alting for Statens Skyld, som ere saadanne, M. Scaurus! 4), som din Fa-

4) Denne M. Scaurus som han her tiltaler, var Præsident i denne Ret. Hans Fæder var Princeps Senatus, som endskjønt han havde en vanskelig Gang, kom dog bevæbnet paa Comitium, og (som Cicero siger om ham i Taler for Rabirius) troede ikke, at hans langsomme Gang kunde hindre ham i at forfølge, men vilde blive ham til Hinder isald han tog Flugten.

der var, der mødte alle Oprørere, lige fra Gracchus indtil Quint. Varius 5): ham ingen Bøld nogenfinde, ingen Trusler, ingen Estertale nedsløg — eller som Metellus 6), din Moders Farbroder, som da han i sit Censur havde udstødt af Raadet Lucius Saturninus, en anseelig Mand paa Folkpartiet, og imod den opbragte Mængdes Bøld formeent den foregionne Gracchus 7) at angive sin Formue 8), og var den eneste som ikke havde villet besværges 9) Saturnins Lov, hvori Lovgivningens Form ikke var iagttaget 10); vil-

5) Den Q. Varius var just den, som lagde Sag an imod den gamle Scaurus.

6) Metellus, med Tilnavn Numidicus, af hans Seier over Jugurta.

7) Dette var C. Quintus Gracchus, som udgav sig for en Søn af Tiberius Gracchus, og bedrog Pøbelen saaledes, at han endog blev udnævnt til Almuens Tribun, endskjønt Cicero paaستااer, at baade hans Fader og han havde været Trælle.

8) Uden hvilken Angivelse ingen Rømer kunde blive en activ Borger, eller udeve Stemmeret som romersk Borger, da man efter sin Formue blev ansat i Classerne.

9) Det var nemlig Skik, at, naar et Lovforslag havde hængt sine tre Uger eller trinundinum opslaget til hele Folkets Kundskab, og tilsidst havde faaet Lovs Kraft, maatte det besværges af alle Borgere.

10) Dette var en Agerlov (lex Agraria), hvori Saturninus for at indsnigre sig hos den fattige Almue, havde foreslaget at dele den Jord, som Cimbrerne havde bemæg-

de heller forlade sit Fædreland end sin Mening: eller — for at tilfidesætte gamle Exempler, hvoraf der er en Månads værdig denne Regierings Ære; eller for ikke at nævne nogen af dem som nu leve — saadan en som *L. Catulus* 11) nys var: ham hverken Færes Uveir, eller Forsængeligheds Bind, enten ved Haab eller Frygt har nogenstunde kunnet afpænde fra sin Vane”.

”J som søge Værdighed, søge Berømmelse, søge Ære! for Himmels Skyld! efterligner disse Mænds Daad: de ere hæderfulde, guddommelige, udødelige: dem udbreder Rygtet, de overleveres Kronikernes Mindesmærker, de forplantes til Efterlægten. De volde Måie: jeg negter det ikke; store Færet, jeg tilstaaer det”. ”Gode Mennesker ere udsatte for mange Efterstræbelse”, er sagt med Sandhed af *Æcius*. ”Men” (siger den samme) ”at forlange det som mange misunde og mange attraae, naar du ingen Måie, ingen Flid anvender, det forraader Uvidenhed”. ”Den samme har sagt paa et andet Sted disse Ord, som flette Borgere have optaget og benyttet sig af: ”lad dem hade, naar de kun frygte”; thi saadanne herlige Forkrifter havde han givet Ungdommen 12)”.

tiget sig efter Gallernes Forjagelse, og Romerne igien taget fra Cimbrerne. Denne Lov satte *Saturnin* igiennem.

- 11) En Son af den *Catulus*, som var Consul tilligemed *C. Marius*, og som omkom Næret efter *Ciceros* Consulat.
- 12) *Cicero* kalder altsaa den *Maxime*: *oderint dum metuant*, en herlig *Maxime*, endeløst nogle vore politicierende Dreng, som aldeles ikke vidste, enten af hvem,

”Men alligevel var denne Vanskelighed i Regierings Forvaltningen mere at befrygte i forrige Tider, da i mange Stykker Mængdens Hengivenhed for Folkets Fordeel ikke harmonerede med Republikens Nytte. Loven om Stemmetylvler blev givet af *L. Cassius*. Folket troede at dets Frihed beroede paa denne Lov. De Store vare Loven imod, og frygtede for Mængdens Ubestidighed og Stem-

eller i hvad Mening den var sagt, for kort Tid siden udfrege den hos os for saa farlig, som om enhver Stats Fald afhængte af dens Ytring, og havde gierne seet baade *Wieland* og mig hans uskylde Oversætter paa Lygtepalen, fordi vi bragte den paa nye i Omløb. Næmlig *Maximen* er sagt med Hensyn til den foregaaende Tanke: at gode Mennesker ere udsatte for mange Efterstræbelse (multæ insidia sunt bonis), hvilke de bør gaae i Møde ved det Middel, som er det kraftigste til at holde flette Mennesker i Awe, nemlig Frygten, og ikke lade sig afholde fra deres Pligter ved det Had de derved skaffe sig hos disse Folk. Dette Had skal Frygten gjøre uvirksomt, og den blev aldrig en retskaffen, end sige en stor Mand, som var bange for Had. At denne *Maxime* kan misbruges af Voldsmand og Undertrykkere, saae man Exempel paa i *Catilina*, som brugte den for at satte Skrak i Constitutionens Venner og Frihedens Forsvarere, dem *Cicero* kalder de beste Folk eller *optimates*. Men hvad herlige Forkrifter (*præclara præcepta*) kan ikke misbruges?

metavlers Misbrug, naar det giælt de Stores Belfærd 13). Tib. Gracchus udgav en Ager-

lov 14). Den var Folket kjær, og de Armeres Tilstand syntes at ophielpes. De Store satte sig imod den, fordi de saae, at ved den opvæktes Uenighed, og da de Nige skiltes ved deres hævdede Eendomme, saa troede de, at Republiken berøvedes sine Børgere. C. Gracchus udgav en Kornlov 15).

13) Man voterede tilføen i Criminalsager mundtlig. L. Cassius, en Mand der var i saadant et Rygte for sin strænge Retfærdighed, at Dommere der lignede ham i Strængthed, bleve kaldte Cassiani iudices (Dommere som Cassius, see Taler for Dioscius Amerinus) var den første der foreslog at votere i disse Sager ved Stemmetylvler, fordi han mærkede, at Mange undsaae sig for at domme en stor Mand imod, der havde en magtig Familie, som siden kunde tage sin Havn over dem; og de Store var det sædvanlig, som Criminalsager fandt Sted imod, saasom de repetundis, de ambitu, de vi, de majestaste &c. Men denne skulte Maade at votere paa havde igjen den Uleilighed, at man ofte fik den uskyldigste Mand fordømt, uden at man vidste hvem der havde dømt ham. Cicero siger derom paa et andet Sted: "Stemmetavlen er Almuen kjær, fordi den aabner Folks Panden og skuler deres Sindelaug: den giver dem Frihed, at de kan giære hvad de vil, og love hvad de bedes om".

Der jeg sammenligne smaa Ting med store, saa mindes jeg, at Consistorium ogsaa engang, ved Leilighed af et ledigt Embede som det havde at bortgive, og hvortil en Person af Hoffet var bleven anbefalet, indførte Stemmetavler eller Ballotering, i Stedet for den hidtil sædvanlige Vote-

ringsmaade. Paaskudet var, at skaffe mere Frihed i Voteringen, og den listige Mand modtog Forandringen, for at kunne giøre hvad han vilde, og love hvad man begiærede af ham. Men Udsaldet viiste, at Balloteringen var ligesaa usri, som den offentlige Stemmegivning. Listen triumpherede over Trofkyldigheden, og det var baade første og sidste Gang Ballotering er bleven brugt ved Embeders Bortgivelse i Consistorium.

14) Romerne havde adskillige Agerlove (leges agrariae), hvis Indhold var, at den Jord som man havde erobret i Krig fra Nabonerne, og som de Magtige havde taget i Besiddelse, med de Fattigeres Tilfidsættelse, skulde tages fra hine og uddeles til disse. Den Agerlov Tiberius Gracchus bragte i Forslag, var ikkun en Igientagelse af en ældre Lov af Licinius, som besøel, at ingen maatte eie mere, end 500 Juggera; men denne Lov var for længesiden gaaet i Forglemmelse, og blev nu fornyet af Gracchus, men kostede ham Livet.

15) Lex frumentaria. Man havde flere saadanne Kornlove, hvis Indhold var, at Korn skulde udleveres til Almuen af Statens Magaziner, af hvis Udsalg Skatkam-

En behagelig Ting for den romerſke Almue; thi den fik derved rigeligt Ophold uden Arbeide. Gode Folk ſatte ſig imod, baade fordi de troede, at Almuen afskaftes fra Virksomhed til Ladhed, og fordi Skatkammeret derved syntes at udsømmes".

"Ogsaa i vor Tid have der været mange Ting, ſom jeg med Flid forbigaaer, hvori Almuens Egen nytte har været i Strid med Regieringsherrernes Statsklogskab. Nu allerede er der intet, hvori Folket er af anden Meening end dets Repræſentanter og de Store. Det kræver ingen Ting med Hidſighed, er ikke forpikket paa Statsomveltninger, det finder Lyſt baade i ſin egen Rolighed, og i de Stores Værdighed, og i hele Statens Væ. Da oprariſke og urolige Hoveder ſaaledes nu ikke mere kan ſætte det romerſke Folk i Harniſt ved Foræring 16), fordi Almuen, eſterat have overſtaaet de farligſte Oprør og Uſamdrægtigheder 17), ſynes heller at ville have Roe; ſaa holde de nu leiede Forſamlinger 18); og det er ikke deres Sag

meret ellers havde anſeelige Indkomſter, for en Spotpenge, nemlig en modius (ſom nogle regne paa 27 Pund, libra) for neppe en Skilling danſk (Semisſis cum triente).

16) Han mener: ved ſaadanne Love, ſom Ager- eller Korn-Lovene, hvormed de urolige Almueſtribuner i forrige Tider ſatte Almuen i Oprør.

17) Han ſigter til de borgerlige Krige imellem Sulla's og Marius's Partier.

18) Han mener fattige Folk, ſom de ved Penge leie til at møde i Folkeforſamlingerne, og at lade ſom de bifalde hvad hine oprariſke Folkevenner foredrage.

at ſige eller foreſlaae noget, ſom de der ere i Forſamlingen, ſkætte om at høre; men med Penge og Beſikkelfe udrette de, at hine ſynes at ville høre hvad de ſige. Menner J, at Crocherne, eller Saturnin, eller nogen af hine Gamle ſom holdtes for Folkevenner, har nogenſinde haft nogen hyret Tilhører i Folkeforſamlingen? Ingen har haft; thi Foræringen 19) ſelv, og Haabet om den lovede Fordeel, opvakte Mængden, uden nogen ſæddeles Belønning. De ſom derfor i diſſe Tider udgave ſig for Folkevenner, vare vel ikke afholdne af reelle og ſmukke Borgere, men hos Folket vare de agtede og udmærkede ved alle Leiligheder: De modtoges med Haandklappen paa Skuepladsen: de naaede ved Stemmer hvad de havde attraaet: deres Navne hørte Folk gierne nævne, elſkede deres Tale, deres Mine, deres Gang. De derimod ſom vare Modſtandere af dette Parti, holdtes for vigtige og ſtore Folk: de galdt meget i Raadet; endnu mere hos gode Mænd: hos Almuen vare de ikke behagelige, deres Willie blev ofte ſtødt ved Stemmegivning; men om ogsaa nogen af dem engang havde ſaaet Klap, var han angelt for, at han havde forſet ſig i noget. Med alt dette, naar det galdt nogen Sag af Vigtighed, ſaa lod ſig det ſamme Folk meeſt fore ved diſſes Myndighed".

"Nu er Staten, om jeg ikke tager Feil, i den Tilſtand, at naar man undtager Leieſvendes Haandtlangere, ſynes alle at ville være eensſindede i Henſeende til det ſom angaaer Statens Velfærd. Det er paa tre Steder det romerſke

19) ſom blev Folket tilbuden i de foromtalte Love.

Folk tydeligst giver sin Mening og Villie tilkiende, nemlig i Folkemøderne, i Comitierne 20) og i Skuespillene, saavel de theatraliske eller sceniske 21), som Gladiatorlegene”.

Og nu tager Cicero erhvert af disse Steder for sig fat, og viser hvad Forskiel der er paa det romerske Folk, som fortjener at bære dette hæderlige Navn, og en Vande af leiede og fiobte Menneſker af alle Stænder, som ved Stræk og Trudſler ofte afsvinge Folket Love og Beslutninger, hvilke det i Grunden misbilliger, og viser dette sit Mishag paa de Stæder, han har nævnt, hvor det har fri Hænder til at yttre sin sande Mening. Dette oplyſer han udfærligen med hvad der var hændet ham selv, efter at han i sit Consulat havde undertrykt det catilinariſke Parti, og derved reddet Fædrelandet.

Hans Dødsfiende Clodius nemlig havde nødt ham til at gaae i en frivillig Landflygtighed, for at undgaae Folgerne af den Lov, som Clodius strax efter hans Vortgang fik bragt i Stand, hvorved Cicero erklæredes for en Fiende af Frihed og Fædrelandet, og Pritis blev sat paa hans Hoved. Denne Lov, viser han, kunde ingenlunde anſees for at udtrykke det sande romerske Folks Mening og Dom om ham, men var allene en Skabning af en af Clodius bestukken Flok, som falskeligen udgav sig for Folkets Bønner. Hvad det

virkelige Folk meente og ønskede, det vilſte det, saasnart som Cicero's Bønner, efter halvandet Aars Forløb, bragte hans Tilbagekaldelse i Bevægelse, da man i alle Stænder understøttede denne Motion, og yttrede en almindelig Glæde, ikke allene i Rom, men ogsaa i de fierneste Provindſer over hans Tilbagekomſt.

Da dette Sted fra 50 til 65 Cap., ſaa ſkint og talerikt det er, dog blot angaaer Cicero selv, og ſigter til hans personlige Forſvar, ſaa gaaer jeg det her forbi, og lægger allene det Sted af Slutningen til, hvormed han ender ſine Betragtninger over Optimates eller Statens beſte Folk af det 65de Cap.

”Men for engang at giøre Ende paa min Tale, og høre op med den, førend I høre op med Eders Opmærksomhed; ſaa vil jeg slutte mine Betragtninger om vore bedſte Mand, og deres Anførere, og Statens Bærger; og opmuntre Eder unge Mænd! baade I som ere af Adel, til at efterligne Eders Færfædre, og I som ved Talenter og Fortienester kunne naae Adelskab, at I følge den Plan, som har ſkaffet mange Borgerlige baade Hæder og Ære 22). Troer mig! dette er den

22) Jeg har troet at kunne udtrykke dette lige ſaa kort ſom Orig.: multi homines novi & honore & gloria floruerunt. Men man maa da holde faſt ved Sporons Beſtemmelse af Ordene Ære og Hæder: ”at en Mand kan være æret, uden at være hædret” og at der baade er Ære til uden Hæder, og Hæder uden Ære. At det ikke burde være ſaa, kommer ikke Grammatikeren og Ordforſkeren ved.

20) Saavel de der holdtes for at vælge Øvrighedsperſoner, ſom for at decretere Love.

21) Naar dramatiſke Skueſpil, Komedier eller Tragedier opføres.

eneste Vej til Høes og Værdighed og Hader, at roses og elskes af gode, vise og velartede Mænd, at kende Statens, af vore Forsfædre paa det vise- ste indrettede Constitution, som, da de ikke længer kunde taale Kongers Magt, indfatte aarlige Øvrigheds-personer, saaledes, at de gave Republikens Bestyrelse til et stedsevarende Raadscollegium, hvortil valgtes Medlemmer af alle Folkets Classer 23), og hvortil Afgang stod aaben for alle Borgeres Virk-

somhed og Mod 24). Raadet satte de for at vogte, anføre og værges for Staten: denne Stands Myndighed vilde de, at Øvrigheds-personerne skulde betiene sig af, og gaae dette Collegium i de vigtigste Anliggender til Haande: Raadet selv vilde de, skulde faae Styrke og Fasthed af de nærmeste Stænders (Lands 25), skulde beskytte Almuens Frihed, vaage over og forsøge dens Fordels.

”De som gjøre deres til at forsvare disse Ting, ere de beste Folk (optimates), af hvad Stand og Rang de end ere. Men de som frem for andre bære saa vigtige Byrder, bære Staten paa deres Skuldre, de ere altid bleven anseete som Hoveder for de beste Mænd, som Statens Formænd og Børgere. Dette Slags Menneker tilstaaer jeg, som jeg tilforn har sagt, have mange Modstandere, Uvenner, Misundere; ere udsatte for mange Færer; maa taale mange Fornærmelser; maa prøve og paatage sig store Møisommeligheder. Men her taler jeg allene med Duelighed, ikke med Lædighed; med Værdighed, ikke med Vælsst; med dem som troe sig at være fødte for Fædrenelandet, for deres Medborgere, for Høes, for Ære, ikke for Søn og Giestebuder og Forlystelser. Thi de der ledes af Vælsst, og have overgivet sig til Lasterne

23) Dette skede dog ikke i den fri Republiks første Tider, da man valgte blot Patricier til Raadsherrer. Men siden, da Raadets Antal blev forøget, tog man Plebeier med, og da forandredes Raadets Sammenkaldelsesformular til: quique patres, quique conscripti, og under conscripti forstod man Plebeierne; men deres Descendenter bleve nobiles ligesaa fuldt som Patricierne, naar deres Forsfædre havde beklædet nogen af de tre høieste Hadersposter. — Turde jeg gjøre en Anvendelse af dette paa mit Fædreneland, saa havde Plebeierne under Frederich den Femtes Regiering samme Afgang til de høieste Æresposter som Adelen, naar de ved udmarkket Duelighed havde gjort sig berettigede dertil. Men i nyere Tider synes de at have tabt denne Afgang; og dette, næst Adelsjagten i Frankrig, har nok bidraget det meste til det Had, hvormed vor Adels i nyere Tider, og fornemmelig siden 1784 er bleven forfulgt. Dette Had, som var ældre end den franske Revolution, er ikkun ved denne gjort dristigere og modigere.

24) Han mener: saavel de civile som militære.

25) Ved disse nærmeste Stænder forstaaer han Ridderstanden og de Formuenste af Borgerstanden, som ofte kom de Adelige til Hielp med deres Formue. Han kalder deres Velstand Glæds (splendor), fordi de viiste den i glimrende Bøstæb, prægtige Palladser og Lysslæder, og andet som faldet i Pine.

Tilfokkeller og Beglærlighederne's Nufferier, bør lade Hædersposter fare, ikke begive sig i Statens Tjeneste, bør finde sig i, at kække Mænd nyde godt af deres Nøie, selv maa de lade sig nøie med deres Nolighed. Men de som attraae et godt Nytte høs gode Folk (hvilket er den eneste Ære som fortjener dette Navn), bør skaffe Andre Nolighed og Fornøielse, ikke sig selv: de bør svede for Alles Fordele, belave sig paa Fiendskaber, ofte udsætte sig for Uveir til Statens Forsvar, give sig i Dyst med mange forvovne, ondskabsfulde, undertiden endog mægtige Folk. Saadanne Anslag og Gierninger have vi hørt, have vi læst om de berømteste Mænd. Men dem see vi ikke ere blevne roste, som ophidsede Folket til Oprør, eller ved Skænk og Gaver forblindede de Uerfarne, eller søgte at bringe tapre og berømte og af Fædrelandet velfortiente Mænd i Estertale. Disse have steds vort Folk anseet for letsindige og dumdriftige og onde og skadelige Borgere. De derimod, som have tilbageholdet disses voldsomme Foretagender, de som ved Myndighed, Ærlighed, Standhaftighed, Høimodighed have modsat sig Bovehalses Anslag: disse ere steds anseete for vigtige Folk, for denne Stands og dette Riges Hoveder, Anførere, Formænd — — — — —”.

”Lader os derfor efterligne vore Bruter, Camiller, Ahaler, Decier, Curier, Fabricier, Marimer, Scipioner, Lentuler, Æmiller, utallige andre, som have givet denne Republik Fasthed, og som jeg for min Part sætter i de udelige Guders Samqvem. Lader os ikke Fædrelandet, adlyde Naadet, see paa de Godes Bøste, tilfidesætte nærværende Fordeele, arbejde for Esterlagtens Ære, holde det for det Bøste som er det Rettste, haabe hvad vi ønske, men taale hvad som moder, ende-

lig betænke, at tapre Mænds og store Menneskers Legeme er dødeligt, men Sielens Virksomhed og Dydens Ære vedværende; og da vi see denne Mening helliget i hiin Hercules, hvis daadfulde Liv Udødelighed siges at have modtaget, efter at hans Krop var brændt 26); saa lader os antage, at de som ved deres Naad og Bestræbelser have enten ophiulpet, eller forsvaret, eller røddet denne Republik, ikke mindre end han, have erhholdet udelig Ære”.

-
- 26) Fortællingen om Hercules er bekjendt, at han efter sit daadfulde Liv brændte sig selv op paa Bierget Oeta ved Theben, men at ingen Levninger fandtes af hans Legeme i Baalet. Dette udlagde man som Bøvis paa, at han var optaget iblandt Guderne; hvor han ikke allene blev forsonet med Juno, men denne Himmelsens Dronning ogsaa gav ham sin Datter Zebe eller Ungdommen til Hustru. Denne Fortælling have Digterne og Philosopherne betie..t sig af som et Sindbillede paa Udødelighed.

IV.

Er Tacitus skicket til at opvække endogsaa Afstøye for den monarkiske Regiering?

Saa siger Hr. Translator Zeiberg (Læsning for Publicum No. 8), og gaar endog saa vidt, at han beskylder de latinske Auctorer og Poeter

som ere befalede at læses i Skolerne, alle, for mere eller mindre, at opvække Fordomme imod Monarkiet. Jeg for min Deel tør saa meget mindre tage de latinske Skoleautorer i Forsvar mod denne Beskyldning, som jeg selv for mange Aar siden har ytret den Tanke, "at vore Skoler have mere Hensigt til at danne en Ungdom, der skal leve i Republiker end i Monarkier" (Nye Krit. Journ. for 1775 No. 48 og 49 S. 386), og som vor berømte Statslærer Justitsraad og Professor Schytte i Staternes indvortes Regiering, 4de Deel VI Afh., har gjort den samme Anmærkning.

Men saa inconsequent denne Læsning i vore lærde Skoler kan synes i deres Pine, der ville, at al Undervisning, især for de oplystere Klasser af Folket, skal være lempet og indrettet efter Regjeringsformens Lær — endskønt denne neppe i nogen Stat blev kalkuleret til at være udsædlig, men ikkun til at afværge eller bøde paa nærværende og trykkende Uleiligheder — saa vil paa den anden Side en liberaltænkende Mand, og som intet har udstaaende med Regjeringen, i disse dens Skoleanordninger finde Stof til dens stærke Lovtaler. Thi hvad kan være adlere, end at Monarker, med den saa vel hævede Enevoldsmagt, som vore Monarker have, ikke arbejde paa at udvide deres Magt til Despotismus og Tyrannie, ved at lade Ungdommen indprente slaviske Grundsætninger, som nedtrykke Sielen og gjøre den skicket til at adlyde Despotens Luner, men tillade, at den Unge maa fylde sin Indbildningskraft med de varme Beskrivelser over Frihed, som de latinske Skribenter ere fulde af, og samle sig Ideer, som i en modnere Alder let kunne udbryde i Ytringer, ikke gavnlige for Monarken? Er dette ikke Beviis paa, at

den enten ikke anseer denne Læsning for at kunne have saadan Virkning, eller at den er overbevist om, at den sande Frihed, som bestaaer i Sielens Opfølelse over Fordomme, er ligesaa uskadelig i Monarkier, som i de frieste Constitutioner?

Men dette Frihedsbegreb, som vor Ungdom tidlig indsuger med de latinske Skrifters Læsning, og som nogle Patrioter og Monarkiets Venner have troet at være skadeligt, i det mindste upasseligt med vor Constitution: lader os betragte det noget nærmere ved Lyset! jeg skulde tage meget Feil, dersom vi ikke vil finde, at dette Begreb, om det end kan lægge Snarer for BARNET, aldeles ingen kan lægge for MANDEN, og altsaa heller ikke udsætte denne for at straffes for Følelser og Ytringer, der efter Regjeringens Befaling vare ham indprentede som VARN.

Hvad er det for en Frihed, de latinske Klassiker saa meget opløste? Mange bilde sig ind, at det er den demokratiske Regjerings-Forfatning, de anbefale. Men intet mindre. Den romerske Republik var aldrig efter sin Constitution demokratisk. Jeg behøver ikke at sige dem, der ere nok saa lidet bevandrede i den romerske Historie, at det ikke var Folket som afskaffede Kongeregimentet i Rom, men de Store, men Adelen; og at Folket efterhaanden, som det mærkede, at Adelen Hensigt med den nye Constitution gik ikkun ud paa at stille sig af med Kongernes Control under Friheds Kappe, vindicerede sig lidt efter lidt de Rettigheder, som det havde tabt med Kongeregimentet. Men omendskønt det fik mange af disse tilbage, og endskønt den saa kaldte fri Republik aldrig var lykkeligere, end naar den nærmere sig mest til Kong Servius Tullius's vise Constitution, saa blev Regjeringsformen dog stedse aristo-

kræftig, og selv Folkets Tribuner, som vare satte til at beskytte dets Rettigheder, maatte enten laa sig til de Stores Parti, eller vente Gracernes, Saturnins og Fleres Lod, som bleve Offere for deres Iver for Folkets Rettigheder.

Cicero's Skrifter ere fulde af de herligste Tirader til Frihedens Berømmelse, som vist nok efterlade et dybt Indtryk hos det vittige Varn og den selsomme Unge. Men skulde Manden ikke skionne, hvad det er for en Frihed han saa meget opheier? at det ingenlunde er hans Meening, at give Regieringen i Almuens Hænder; men at det er hans egen Frihed han segter for, den Frihed at kunne som Adelsmand, som Senator, have Haand med i Statens Bestyrelse, hvortil han troede at kunne virke saa meget mere end andre hans Lige, som han overgik Andre i Veltalenhed. Derfor dolerer han og mest over den politiske Friheds Tab, paa den Tid, da han formedelst Julius Casars Overmagt over hans Ven Pompejus, var udsat fra alle offentlige Forretninger, og nødt til, for at føle sin naturlige Arbeidsomhed og Gavnelyst, at besordre den almindelige Oplysning ved Skrifter, hvorved Efterlægten har vundet mere, end den romerske Stat formodentlig vilde have vundet, om han uafbrudt var vedbleven i sin glimrende politiske Løsbane. Thi Tiderne vare modne til Enesvalde, og om ikke Julius Casar havde naaet den, vilde den dog være falden i en anden Aristokrats Lod, som den følgende Tids Tilbragelser vilste.

En besynderlig Omstændighed kan jeg ikke lade ubemærket, førend jeg gaaer over til Tacitus. Det er denne: Vi have hørt Patrioter, ansee det som en Inconsequents, at Ungdommen i Monarkier skulde læse Græker og Romere, der næsten ikke nævne Monarker, uden med det for-

hadte Navn af Tyranner. Men ingen har lagt Marke til det nedrige og slaviske Hykleri for Undertrykkere og Voldsmand, hvortil den samme Ungdom ved Læsning af de beste romerske Skribenter som den syffelatter sig med just i den Alder, da Hjertet er mest aabent for alle Slags Indtryk, saa let kan forledes. Skulde denne Stemning ikke være langt skadeligere i et Monarki, som lettere end nogen anden Constitution kan udarte til Despotismus, end en alt for varm Følelse for Frihed, der ved Nar og Erfaring med Tiden lige saa let dæmpes, som den første ikkun bestyrkes?

Jeg vil ikke tale om Cicero's overdrevne Flatterier imod sin Ligemand, Usurpatoren Julius Casar. Hvem kan læse Talerne for Marcellus, Ligarius, Kong Dejotarus, uden at beklage den store Mand, som saaledes maatte krybe for Frihedens Undertrykker, den han i sit Hjerte hadede. Dog ham ynder man for hans ufrømtede Deeltagelse i hans ulykkelige Venners Skiebne, der havde været paa samme Parti som han, men ikke saa kloge som han, at forlade det i Tide.

Men hvad skal man sige om Digterne Horats, Virgil, Properts, og den hele den Tids Digtersværn? Hvad om Historieskriveren Vellejus? hvad om saa mange den Tidsalders smagsfuldeste Skribenter, som man i enhver kultiveret Stat giver Ungdommen i Hænder, saasnart den kan skionne, ja ofte førend den kan skionne; for, som det synes, at faae Følelserne indpræntede, førend Fornuften kan styre dem. Kan man uden Indignation læse de udsøgteste Smigrerier, hvorved disse Skribenter ligesom kappes med hinanden om at fordrøve August og det hel Augustiske Huus, indtil Frigivne og Trælle? Hvad Indtryk maa det gjøre paa Ungdommen, naar den læser om den Af-

hængighed, hvori Horats stod af Augusts tvetydige Minister Mæneas, uden hvis Tilladelse han næsten ikke turde drage Ande, som han maatte staa sig bort fra, naar han engang til Forfriskning vilde nyde Landlusten uden hans Selskab, og høre Debredelser af, naar han ikke idelig stod paa Vinde for ham. Læseren gøtter sig vel over den lunefulde Maade, hvorpaa Digteren veed at tale om dette Slaveri, og gjøre sig betalt derfor ved vittige Møkkerier baade over sig selv og over sin fornemme Belgiorer. Men skulde ikke paa den anden Side mangt muntert Hoved, naar han læser om de forresten magelige Dage, som dette Slaveri forskaffede Digteren, fatte Smag for hiin sacrosanto far niente, og heller ville være Slave af en Mæcen, om saadan En faldt paa hans Bei igien nem Livet, end af borgerlige Forretninger? Ja, naar den samme Horats tager sine Venner ordentlig i Skole, og lærer dem: hvorledes man bør omgaaes de Store (quo pacto deceat majoribus uti Epist. 1. 17), saa vil man dog vel ikke bekynde ham for at indgyde de Unge en for Monarkiets Lærv skadelig Frihedsaand, men snarere at danne dem til Underkastelse under Høihed og Magt, med et Ord til Undersaatter under et Arisokrati.

Men dette har, som sagt, ingen andset, man har kun ladet sig bedrage af de skønne og svarmeriske Beskrivelser paa en Frihed, som denne Tids Skribenter i Grunden intet kiendte til, eller kiendte ikkun i dens Nedgang, og befrygtet, at disse maatte være Enevældets And imod, men ikke lagt Mærke til, at det opgaaende Enevælde allerede den Tid havde yttret sine Virkninger, og udgydet en And, der uden en Blanding af den gamle Friheds And (hvilken ikke saa let kunde uddøe,

fordi selv de mest despotiske Kejsere endnu stedse vedligeholdte Skinnet af den gamle romerske Fristat), vilde have udartet til den utaaeligste Despotismus, uden engang at efterlade nogen Længsel efter noget Bedre.

Men min Agt var egentlig ikke, at ublade mig over de øvrige latinske Skribenter, som gives Ungdommen i vore Skoler i Hænder. Jeg vilde ikkun forsvare Tacitus imod den noverlagte Dom, som Hr. Translator Heiberg sælber over ham: at han nok af alle muelige Skolebøger er den, som er allerbest flippet til at opvække endog saa Afsky for monarkisk Regiering. Jeg har taget fat paa Oversættelsen af Tacitus efter store Mænds Exempel i andre Monarkier, efter en Ministers Tilskyndelse, som var en varm Ven af Monarkiet *), begyndt at udgive den ved Regieringens Understøttelse, som han erhvervede mig. Jeg har efter mange Aars Standsning formædelt den ringe Affattelse og Mangel paa Forlagger, foretaget den igien og bragt den til Ende, efter en Kongesøns Opmuntring. Men jeg vilde skammet mig for mig selv, om jeg med al denne Opmuntring, med disse Tilskyndelser, med denne Understøtning, eller — isald jeg havde handlet uviseligen — med disse kraftige Undskyldninger for mit uvisse Foretagende, vilde have oversat en Skribent, som var flippet frem for alle til at opvække Afsky for den Regiering, hvorunder jeg lever, og troer at leve ligesaa lykkelig, som under nogen anden mig bekendt Regiering i Europa — endskiøndt jeg ligesaa vel som Hr. H. kunde have Aarsag at ytre Misforvøielse, isald feilslagne, endog grundede For-

*) Geheimeraad Hæeg Guldbergs.

haabninger kunde give en Underfaat Ret til at ytre sin Misfornøielse med Regjeringen offentlig. Det er altsaa mig selv jeg forsvare, naar jeg forsvare Tacitus imod Hr. Heibergs grove Beskyldning.

Tacitus er i mine Dine den mest upartiske og liberaleste Historieforfatter jeg kiender. Han ytrer aldrig, det jeg erindrer, noget Had eller nogen Forkiærlighed til nogen vis Regjering, men ophøier Dyden, hvor han finder den, hos Enevoldsregenten, eller Aristokraten, eller Borgeren. "Alle Nationer og Stæder (siger han *Arb. IV B. 33 Kap.*) regierer enten Folket, eller de Store, eller Eneherren. En af disse udvalgt og sammensat Regjeringsform kan lettere roses end være til, eller, om den er til, ikke være langvarig". Her havde jo været Sted til at erklære sig imod Enevoldsmagten, dersom han havde haft saadan en Afstye for den, men han erklærer sig blot imod den blandede Regjeringsform. — Hvor upartisk taler han ikke om vore skandinaviske Forsædres uindfrankede Regjering *Germ. Sæder Cap. 44.* "Rigdom er agtet hos dem, derfor er Regjeringen hos En, uden Indskrænkning, uden tiltryglet Ret til Lydighed". Skulde en Mand som havde afstyet den monarkiske Regjering, en saa pragmatisk Historieforfatter, som Tacitus, ladet saadan en Leilighed til at ytre dette Had, gaae unyttet hen? — Selv om den romerske Enevoldsmagt, som dog var usurperet og afvunget Folket, taler han med største Moderation *Hist. I, I.* og siger derom: "at man for Steds Skyld sandt sin Fordeel ved at overdrage al Magten til En". Er det Sproget af en Monarkihader?

Nu! hvorofte lader han ikke Andre tale Ordet, selv for de flette Fyrster, og opmuntre Folket til Lydighed imod dem. Skulde han have

gjort det, naar hans Hensigt havde været at opvække Afstye for den monarkiske Regjeringsform? f. *Er. Hist. IV. 8.* indfører han Marcellus saaledes talende: "Jeg beundrer det Gamle, men holder mig til det Nærværende, ønsker gode Keisere, taaler dem som de falde". Af samme Indhold og i samme Tone er Cerealis's Tiltale til Gallerne *Hist. IV. 74.* "Ligesom I taale Naar, Oversvømmelser og øvrige Naturens Uheld, saa finder Eder i de Herkendes Yppighed eller Sierrighed. Laster vil være, saa længe Mennesker ere til; men hverken ere de bestandige, og de godtgjøres med bedre Fyrsters Mellemkomst". Og at man ikke skal sige, at de Personer han lægger disse Ord i Munden, maatte efter deres Stilling tale saaledes; men at det er hans egen Mening, seer man af den Ros, han i sit eget Navn tillægger sin Svigersfader *Agricola Kap. 42.* "Agricola, siger han, søgte ikke Verømmelse og Død ved Trodsighed og en tom Vrounten af Frihed. Lad det tiene dem til Lærdom, som have for Skik at beundre det Utilbørlige, at ogsaa under flette Fyrster kan være store Mand, og at Lydighed og Beskedenhed, naar de ere forbundne med Virksomhed og Kraftfuldhed, kan naae samme Ros som andre, der ved Trodsighed have skaffet sig et Navn, men til ingen Nytte for Fædrelandet".

Som en Mand, hvis Fødsel, Talenter og Opdragelse gav ham Paastand paa de vigtigste Cresposter og Udgang til at tage Deel i Statens Bestyrelse, var det naturligt, at han med Velbehag kaldte sig de Tider tilbage i Hukommelsen, da saadanne Prætensioner galte i den romerske Stat. Men det var langt fra, at han derfor ønskede den under ham bestaaende monarkiske Constitution afskaffet: meget mere ønskede han Monarker, som

vidste at blande to tilforn stridige Ting, Fyrstens og Frihedens Rettigheder (Agric. Kap. 3), og roser Nerva for denne Visdom. Frihed anseer han ligesaa lidet som Enevælde for at udgiøre et Folks Lyksalighed, men en Temperatur af begge. "Ligesom, siger han sammesteds Kap. 2, den gamle Tid har seet, hvad Uderlighed er i Frihed, saaledes vi, hvad der er det i Trældom", nemlig under Domitians Tyrannie. Ingen har bedre end han indseet Frihedens Misbrug, og ingen erklæret sig stærkere imod de overspændte Begreb, som deels Revolutionsfyge, deels Evarmere have gjort sig om Frihed. Jeg vil anføre nogle faa af disse Steder. Hist. IV. 73. "Aldrig har nogen attraaet at giøre Andre til Trælle, og sig til Herre, at han jo betiente sig af Friheds og andre smukt klingende Navne". Arab. XI. 17. "Falskeligen bruges Friheds Navn til Paaskud af dem, som, naar de have levet til Skændsel for sig og til Ulykke for det Offentlige, intet Haab have tilbage uden borgerlige Usamdrægtigheder". Sammeft. XVI. 22. "For at kuldkaste Regiering, betiene de sig af Friheds Navn; faae de den kastet over Ende, vil de antaste Frihed selv".

Tacitus havde det Uheld, at den Tidsperiode, som det blev hans Lod at beskrive, traf paa de sletteste Fyrster, saasom Tiberius, Claudius og Nero i Arabøgerne, Otto og Vitellius i Historiebøgerne. Her havde han altsaa den herligste Leilighed til at declamere imod Enevælden, og at giøre Fyrsternes Vaster til Regieringsformens, dersom det havde været hans Lyst at opvække Afskye for denne Regieringsform. Men tværtimod! hvilken fordeelsagtig Beskrivelse giver han ikke paa Tyrannen Tiber's første Regieringsaar, indtil Sejant fik alt for meget Indpas hos ham Arab. IV. 6 og 7. Og

hvad kunde vi ikke ventet, dersom Historien om Vespasians Regiering var kommen heel og holden til os? og endnu mere, dersom Skiebnen havde forundet ham og os, at meddeele os Nerva's og Trajan's Historier, hvilke han havde forbeholdet sin Alderdom at levere, "som en rigere og sikrere Materie" (Hist. I. 1.) nemlig end den som de slette Fyrsters Historie tilbød, især Domitian's, endskjønt han havde denne Fyrste sin meste Lykke at takke.

Man vil vel ikke sige, at just det ufordeelsagtige Lys, hvori han stiller sine Enevoldsregenter, giør ham fikket til at opvække Afskye for denne Regieringsform. Thi han kunde ikke beskrive dem anderledes end de vare, naar han vilde bære Navn af: "den ærlige Historieskriver, som bør tale om enhver uden Riærlighed, uden Had", som han selv fodrer Hist. I. c. Og hvad Skade kan et lovbundet Monarkies Undersaatter have deraf, at de tidlig blive bekendte med de Fristelser, som endog velartede Monarker ere udsatte for, snart af Ministres Indflydelse, snart af Familieforbindinger? Kan denne Kundskab ikke giøre dem, hvis Stilling i Staten giver dem Haab om at yorde Fyrstens Venner, desto mere fikkede til at blive det til Statens Fordeel; giøre dem fikkede til at afsværge disse Fristelser, eller til at formindskede deres Folger, og at kalde den vildfarende Fyrste tilbage til Sandhed og Pligt? Nero's saa høit lovede *Quinquennium* er ingenlunde at tilskrive ham selv, men alle ne den Agt han i Forstningen af sin Regiering viiste for sine vise og erfarne Hovmestere Burrhus og Seneca. Dertil kommer, at en Deel af Tacitus's Enevoldsregenter ere Usurpatorer, hvis Regiering, ofte erhvervet ved Skændsel som Nero's og Otho's, aldrig kan opvække Afskye for et ved Folkets frivillige Samtykke constitueret

Monarki. Og om de end havde været lovlige Regenter, saa har enhver Riggiering, den demokratiske og aristokratiske ikke mindre end den monarkiske, sin histoire scandaleuse, der ligesaa lidet bør forties for Ungdommen som dens ærefuldere Perioder, fordi den er Menneskets, ligesaa vel som disse.

Efter alt dette haaber jeg, at Hr. Translator Zeiberg, isald han vil blive den Sandhed troe, for hvis Ven han udgiver sig, kalder sin haarde og ugrundede Dom tilbage over Tacitus, hvori han tillige har indbefattet en ligesaa haard Dom over min Ubeskedenhed som Oversætter, og over Regieringens Inconsequents, som den der har opmuntret og understøttet Oversættelsen af et Skrift, der opvækker Afstye for Monarkiet. Regieringen skylder han denne Satisfaction saa meget mere, som han troer, det maa tiene til hans Sags Fremme ved Domstolen, naar han overbeviser sine Dommere om, at Kronprindsen (som jeg offentlig har erklæret) har opmuntret mit Foretagende, og forbeholder sig derfor at fore dette Bevis, isald hans Advocat skulde tvivle om mit Foregivende. Nu vil han, haaber jeg, af min Deduction see, at denne Opmuntring, saa langt fra at udsætte Monarkens Sen for grundet Udbredelse af inconsequent Handling, meget mere viser ham som den liberale Fyrste, der troer, at Enevælde og Frihed, som begge yndes af Tacitus, ligesaa vel kan foreenes i Danmark, som de i Rom i Nervers og Trajaners lykkelige Tider, efter Tacitus's Sigende, vare foreenede.

Denne Opmuntring geraader Regieringen til saa meget større Være, som den ikke deeler den med Publikum, der viser saadan en Lunkenhed imod mit Arbejde, at mere end den halve Deel af et

gandske ringe Oplag ligger mig til Byrde, og vil af Mangel paa Affærning blive til Makulatur. Kan det være Hr. H. til nogen Trøst, at Publicum, maaske fordi det er af samme Tanker som han i Henseende til Tacitus, lader Bogen ligge, som troe Undersaatter af et Monarki, for ikke at fristes til at fatte Afstye for sin Regiering, saa vil jeg ikke misunde ham denne Trøst.

V.

De Finckers og Fuirers Legater.

Begge disse Legater nævnes gierne tilsammen, deels fordi Stifterne vare nær beslagtede med hinanden, deels fordi de begge fornemmelig sigte til det medicinske Studiums Fremme. De have derfor ogsaa gemenligen været foreenede under samme Ephori.

A.

Det Finckiske Legat.

Af dette Legats Fundationer er vel gjort Extract hos Hofmann Tom. I. Pag. 159 til 161, men da Fundationerne selv ingensteds, saavidt jeg veed, ere aftrykte, og den sidste især udsærlig bestemmer, i hvad Orden de forskiellige Familiegrene skulle udøve den dem tillagte Udnavnelsesret — hvorom endog for saa Nar siden har været Tvivlsighed imellem Bartholinernes Descendenter — saa har jeg besluttet at lade begge Fundatser her aftrykke. Der findes nemlig i Universitetets Archiv to Fundatser for det Finckiske Legat; den første paa Pergament af 6te Januarii trium Regum 1619, som lyder saaledes:

Thomas Finck, Med. Doctor og Professor udi Kiøbenhavn, kiendes for alle udi dette mit aabne Brev, at jeg Gud alsomnægtigste til Gode og Taknemmeligheds Bevisning, saa og gode ingenia saavel som studia medica og philosophica at befordre, med fri Billie og Hu af god Affection og Betænkelse, haver sunderet og givet, perpetuerer og sunderer og giver hermed fra mig og mine Arvinger til Academia Hafniensis Facultatem medicam en Capital og Hovedstol paa To Tusind og To Hundrede gode usorfalskede fuldvegtige Rigsdaler, som trium Regum 1620 erlegges skal, og deres aarlige Rente Sex af Hundrede, udi efterskrevne Maade og Forordning siden at anvende: Først skal 20 Daler aarlig giemmes til Fremvert, saa Anno 1625 trium Regum, og siden efter hver fem Aar sanket kan udsattes et Hundrede Daler. Dernæst de 12 Daler undes Facultatis medicæ Professoribus og Medico Doctori seniori in Facultate Philosophica med Decano Facultatis artium. For det tredie de et Hundrede Daler gives en Philosophiæ og Medicinæ studioso, udi fremmede Academiis sig dermed at underholde og fornævnte studia at continuere, dog med ydermere Betænkende og Vilkaar, at efter indfaldende Leilighed og nøihastige Aarsager raadeligst, undertiden kan agtes, herudi Universitetet at holde fem Personer Philosophiæ aut medicinæ studiosos, saa at hver 20 Daler bekommer, udi 2 eller 3 Aar efter Leilighed, og naar der iblandt findes et smukt og beqvemt ingenium, da kan samme communi inspectorum consilio udtages og med

fornævnte 100 Daler forlehnæs ubi 4 eller 5 Aar efter inspectorum gode Discretion; og skal herhos mærkes, at ingen derfor forbi skal gaaes for at være til Flensborg udi Eidersted eller ellers udi Forstedom Slesvig og Holsten født, allene at de været haver Academia nostræ studiosi. Dersom ogsaa af mine Arvinge, Elegt og Svogerskab kan lige gode og beqvemme der til være, og samme begiærer, da skal de ikke mindre, men heller dertil beforders. Rente af Fremvert belangendes, naar de til 100 voxen er, skal Renten deraf undes, først en to eller tre Philosophiæ aut medicinæ studiosis, efter som Fremvert sig forbedres, som her in Academia kan fremdrages, at deraf en kan tages og med det ordinario 100 Daler stipendio kan forlehnæs. Dersom ogsaa temporis decursu Fremvert saaledes forbedres, at baade her hjemme nogle kan tillige holdes, og dog den kan være forsørgt udenlands er, saavel som inspectoribus Professoribus noget til kan lægges, maa samme inspectorum omnium judicio & consensu vel tilstedes. Capital og hvis altid over fem Aar til Fremvert voxer, skal hos gode visse Folk af Adel paa Omflagsbreve og adeligt Indlager af inspectoribus udsattes, saa at Lands Brug og Øvrigheds Forordning altid ubi Agt tages og efterfølges som fori ac juris processum vedkommer. Og dertil at samme Forordning og denne min Gave maa til Nytte og Gavn efter forige Indhold bruges og ubehindret perpetueres, saa haver jeg inspectores dertil deputeret ikke allene mine rette næste efterhaanden Arvinge, men ogsaa for-

nævnte Academiae Professores mine kiære Collegas og successores, og kiærligen særdeles alle ombedet, at de herpaa Ngt giver, at denne velmeente Gave maa til dygtige Personer altid anvendes, som baade her og paa de Stæder de sig skulde forholde, der de noget redeligt og godt see høre og forsøre kan, og sammesteds deres studia og exercitia saa anlegger og inspectoribus noksom beviser, at de udi Fremtiden regno ac Reipub. til Nytte og Gode udi fornævnte medicina og philosophiae studiis tiene maa, Dersom ogsaa mine næste Arvinger ikke tilfede ere, skal de af reliquis inspectoribus derom erindres, at de saa maa præsentere og medraade Hvem samme Gave hver Tid skal have at nyde; hvorover skulde Professores inspectores holde rigtig Regnskab baade om Alumnos, saa og om Stipendia, at om derom mine Arvinge nogentid Forklaring begiærde, samme dennem nøihastig gøres og vises kunde. For denne deres Umage have de aarlig 12 Daler at nyde, og hvis udi Fremtiden kan forbedres, og om noget af det Smaa som er udi 4 Kar samlet til Fremvert, forventes kan, maa dennem tilgode komme. Mine Arvinge, som ikke ere Professores, lader sig dermed nøie, at de præsentere og medraader over denne melmente Forordning og Gave, som de end en Deel til deres kan have at forvente. Og som jeg ingenlunde tvivler Gud alsommægtigste, udi hvis almægtige Haand vore sortes ere, jo hertil sin Naade og Velsignelse forleghner, Magnif. Dn. Cancellarius, Dn. Rector og menige Academiae Professores samme vel-

meente Forordning jo hjælper at befordre og handhave, under Guds naadigste Velønsning, saa vil jeg mine Arvinger dette discreté forbeholdet have, om samme Forordning til fornævnte Brug ikke saa holdet og anvendt vorder som forskrevet stander, at de da denne Donation igien maa kalde og fordre, eftersom Copia og Gienpart her paa af Academia mig givent er, ydermere udviser. Til Vidnesbyrd at saaledes holdes skal, haver jeg ombedet hæderlige og høilærde Mænd mine kiære Svogre og Søner Medicinae Doctores og Collegas, D. Casparum Bartholinum pro tempore Academiae Rectorem magnificum, D. Georgium Furenium, D. Olaus Worm Philosophicae Facultatis spectabilem Decanum, med mig at besegle og underskrive. Actum Kiøbenhavn den 6 Januarii trium Regum 1619.

Thomas Finck. Casparus Bartholinus,

(L. S.)

(L. S.)

Georgius Furen. Olaus Worm.

(L. S.)

(L. S.)

Men da denne Fundats ikke kom til Virkelighed i Fundators Levetid; saa gjorde hans Arvinger, Søner og Sviger søner, den Forandring deri, at de i Stedet for de smaa Renter som i den første Fundats vare udsatte til Capitalens Fremvert, sørgede denne engang for alle med Et Tusinde Rigsdaler in Specie, saa at Legatets Capital nu blev 3000 Rdlr. in Specie; og for at forebygge al Tvist om Udnyttelsesret for Fremtiden, bestemte de i et nyt Gavebrev, hvorledes denne Ret skulde udøves secundum stirpes.

Denne Fundats er af 11te Marts 1681 og affattet i disse Ord:

Vi underkrevne giøre vitterligt, eftersom Vores salige respective klare Faders og Moders Fader haver legeret To Tusinde Rigsdaler in Specie til en dygtig Persons Udenlandsreise og anden Brug efter Fundatsens Indhold af Dato den 6te Januari 1619 og at af smaa Renter og Overskuddet flere Capitaler. Nar fra Nar skulde tilvoxe, hvilket saavidt forandret er, at det ved et fast Capital er forbleven, og for Augmentationen allerede tillagt og Capitalet forbedret til Tre Tusinde Rigsdaler in Specie; mens vores salige Forældre ved Dødsfald og andre Hændelser ere vorden forhindret, en fuldkommen Fundats at oprette baade paa Forandringen og Forbedringen, saavelsom Repræsentationen med videre, som ofte er projecteret, mens endnu til ingen Endskab fuldbjyrdet: da haver vi efter Legatoris Mening og vores salige Forældres Vedtagt, for os, vores Arvinger og Agnater til evlg Tid sluttet og vedtaget, ligesom vi hermed slutter og vedtager, at bemeldte 3000 Rigsdaler in Specie til selvsamme Brug evindeligt skal forblive, og Pengene paa Rente udsættes mod 6 pro Cento aarlig hos vederhæftige Folk med gode Forlovende eller nøiagtig Pant efter Fundatsen af Facultate medica og Jus judicandi hos dennem forblive.

Mens af den aarlige Rente 180 Rdlr. in Spec. skal 120 Rdlr. anvendes til en dygtig Persons Udenlandsreise, som studerer Medicinam og Philosophiam paa Fem Aars Tid, aarlig 120 Rdlr., om han saa længe udi

fremmede Lande forbliver, eller den Tid afkortes saa længe han bemelte 120 Rdlr. aarlig kunde have nydt, førend han af Landet kunde været forhindret at udreise: hvilken Person af samtlig Arvingerne efter de fleste Stemmer skal udvælges secundum stirpes, saa at Familia Finchorum haver 2 Stemmer efter 2 Sønners Hovedblodde, Familia Bartholiana, Wormiana, Fureniana, og Brochmaniana haver hver een Stemme, efter hver et Søsterlod, tilsammens 6 Stemmer, og udi Fald at lige Stemmer skulde være, da decisionen at stande hos dem som Jus Judicandi haver, bemeldte 6 Stemmer repræsenteres af den ældste og næste Agnat af Sønnerne udi hver Stirpe, som her udi Staden eller Provindsen in persona eller per Procuracionem authenticam nærværende er, eller af dessen legitimo tutore in minoritate, og naar ingen Sønnen til ere, af den ældste Datter, som nærværende er udi samme Agnationis gradu eller hendes legitimo curatore, førend Jus repræsentationis til den ældste Søn udi longinquiori gradu af samme Stirpe komme kan, og endeligen dersom ingen skulde i Fremtiden udaf slige Arvinger eller Descendenter befindes, da denne Person af Facultate medica at eligeres.

Saa længe nogen af nepotibus, Agnatis og descendentibus til ere, som samme Stipendium til deres Udenlandsreiser skulle ville begiære her udi Rigerne, eller af Agnatis udi det Kyrstendomme Slesvig og Holsteen, som medicinam og philosophiam studerer, skal dennem ingen imod testatoris Willie foredra

ges: mens naar ingen af dem til ere eller flere competitores inter agnatos paa een-gang, skal et dygtigt Subjectum efter de fleste, af de 6 bemeldte Stemmer eligeres, og om de af Facultate medicinæ ubi det Kongelige Academie ikke approberes kunde, da skal en anden dygtig Person, inter competitores, og om ingen af agnatis maturi eller idonei ere, eller det begierer, et andet dygtigt Subjectum eligeres, og i lige Maader til Approbation forsendes efter den første Fundats.

Derpåst uddeles 42 Rdlr. aarlig af Renten til Sex hørdelige og lærde Personer eller Studiosis her paa Akademiet, som enten af den som Jus representationis haver, vorder eligeret og af Decano og Professoribus medicinæ approberet, eller hvem Decanus der til eligerer, naar ingen presenteres. Dog skal hver som Jus præsentationis haver udi hver af bemeldte 6 Hovedblodder om Paasfester udnævne, hvo de det forunde vil eller continuere, dog ikke over 5 Aar paa en Person at continueres, paa det hvo som præsentet vorder, inden Pinsedag kan approberes eller en anden eligeres: mens udi Fald, at ingen inden 1ste Mai præsenteres af dem som dertil efter denne Fundats berettiget er, da skal Facultatis medicinæ Decanus Magt have at forunde en anden stikkelig studioso bemeldte Stipendium det Aar omkring, som uddeles Halvparten til Pinse og den anden Halvparten til Jule-Aften: og om nogen af Stipendiariis inden Terminerne døer eller til officia promoveres, da Distributionen at stande til Decani egen Godfindende til Aarets Omgang mod Paasfe.

Endelig forholds med de 18 øvrige Rigsdaler efter den første Fundats, at de 16 Rdlr. aarlig distribueres til de tvende Facultatis medicæ Doctoribus, Medico Doctori Seniori in Facultate Philosophica og Decano Facultatis artium, og de 2 Rdlr. bliver til dens Disposition og smaa Udgifter, som haver cistam medicam ubi Giemme.

Til Bekræftning at dette af os, vores Arvinger og Efterkommere, uryttelig og ubrødelig holdes og efterkommes skal; og at hverken bemeldte 3000 Rdlr. in Specie, Capital eller Rente, eller nogen Deel deraf til anden Brug optages eller anvendes maa, end som forskrevet staaer, og den første Fundats ommelder, da have vi tvende eenslydende Giemparter af denne renoverede Fundats forfærdige ladet, med egne Hænder underkrevet, og Signeter undertrykt, ventlig ombedendes Professores Facultatis medicæ her udi Universitetet til Bitterlighed og Bekræftning at alt det af dennem og deres Efterkommere holdes og suldbyrdes skal, med os at vilde underkrive og forsegle. Actum Kiøbenhavn, den 11 Marti 1681.

Johan Finck, Bertel Bartholin, Maria S. D.
(L. S.) (L. S.) Hans Svanes.
(L. S.)

Paa min salige Broders Søster S. M. Erich
Velbaarne Thomas Fincks Olfens.
Arvingers og mine egne Vegne. (L. S.)
E. Bartholin, Michael Henrichsen.
(L. S.) (L. S.)

Til Vidnesbyrd, efter Begiaring V. Worm.
Oluf Borck, (L. S.)
(L. S.) Caspar Bartholin Th. F.
(L. S.)

Fremlagt paa Consistorio d. 24 Marti 1684.

Capitalen beløber sig for nærværende Tid til 4213 Rdlr. 5 Mk. 3 β , og Renten aarlig 158 Rdlr. 1 $\frac{1}{2}$ β . Deraf udredes fornemmelig det saa kaldte større Legat for en Studiosus medicinae, som for nærværende Tid udgjør 86 Rdlr. 6 β , hvorpaa have reist, saavidt Esterretninger af de for Haanden værende Protokoller strække sig — thi en Protokol er forkommen — følgende Studiosi (som jeg formoder) medicinae: Peter Ancher Tobiasen, Henrici, Hans Stampe (en Broder af Statsministeren) Frederik Musæus, Seidelin, Elovius Mangor, Peter Christian Abildgaard, Frederich Ludvig Bang, Bernth Schiern, Peter Horrebøw, Johan Gold Friemann, Johannes Møller. Efter denne sidste hvilede Stipendiet for det første i sex fulde Aar, ventelig fordi ingen begjærte det; og af den imidlertid opvoksende Kassebeholdning blev indleveret i Quæsturen til 11te Juni 1793 den Summa 591 Rdlr. Derefter stod Renten endnu i et Par Aar hen ubrugt, indtil Hr. Dr. Frankenau i Aaret 1795 anholdt om en Understøttelse af dette Legats Beholdning til en Udenlandsreise, og fik bevilget først 258 Rdlr. 1 Mk. 2 β , siden 191 Rdlr. 4 Mk. 14 β , tilsammen 450 Rdlr. Ved dette Udlag kom Legatet til at skylde da værende Ephorus afg. Conf. Raad Kottbøl 68 Rdlr. 4 Mk. 12 $\frac{1}{2}$ β , som, naar de betales af Indtægten til 11te Juni 1798, bliver af dette Reisesstipendiums Renter en Beholdning tilbage af 17 Rdlr. 1 Mk. 10 β , hvilke, naar

de lægges til Legatets Renter til 11te Juni dette Aar, bringe Reisesstipendiet til 103 Rdlr. 2 Mk., som en Medicus, der reiser eller agter at reise, for nærværende Tid har at reclamere hos Facultetet.

Førden dette Reisesstipendium har det Finckiske Legat endnu nogle smaa Stipendier at udrede til fem fattige Studenter, som hver aarlig annammer 5 Rdlr., og kan nyde dem i fem Aar.

End videre har dette Legat at udrede til begge medici ordinarii i Facultetet, til senior *) i det philosophiske Facultet, og Decanus i samme Facultet, til hver 3 Rdlr. 2 Mk. 8 β , endelig til Cista medica 2 Rdlr. 1 Mk. 15 β , tilsammen 15 Rdlr. 5 Mk. 15 β . Naar alle disse Udgifter ere udredede, kan den aarlige Beholdning hos Ephorus beløbe sig omtrent til 31 Rdlr.

B. De Suienske Legater.

Den Suienske Familie har gjort adskillige Donationer til Universitetet, hvoraf jeg vil nævne dem, som mig ere bekendte, og hvorpaa haves Foundationer i Universitetets Archiv.

1) Dr. Henrich Suien skænkede til Universitetets Musæum eller Konst- og Caritetskammer adskillige Cariteter, saavel in naturalibus som artificialibus, tilligemed en Capital af 500 Rdlr. til Anatomihuset eller domus anatomica, hvoraf Renten kunde anvendes til Beed, Lys, Blæk og Papir for det medicinske Facultet, som i dette Huus havde sine Forsamlinger; ”og siger

*) Hvorledes senior i det philosophiske Facultet er kommen til at oppebære denne lille Indtægt af det Finckiske Legat, er mig uvidterligt. Fundatsen nævner medico Doctori seniori in Facultate philosophica. Ventelig Forlegenhed for at udfinde hvem denne Medicus Doctor i det philosophiske Facultet skulde være, har gjort, at man har bestemt denne ringe Gave for senior i det philosophiske Facultet, hvad enten han er medicinae Doctor eller ikke.

Fundatsen) hvad enten den hele Rente eller en Deel deraf skulde blive somme Avinger tilovers, da det til Kariteter strax at indkøbe og til ingen anden Brug at anvendes, hvilke Kariteter skulle i Musæi Catalog med de andre indskrives". Over denne Donation blev efter Testatoris Død forfattet et ordentlig Gavebrev af Familien, som er underkrevet Kiøbenhavn den 18 December 1660.

3 Hofmanns Foundationer Tom. I. Pag. 89 anføres en Foundation af den samme Doctor Henrich Suiren, hvorved han "foruden andre Legata, ogsaa skal have givet en Capital af 500 Rdlr., hvoraf Rente til tre fattige og stikkelige Studenter skal aarlig om Michelsdagstider udbyttes, dog frem for andre til hans egne Paarøvende, saa fremt de ere slittige og dertil trængende". Men denne Fundats, som er af samme Datum som nys anførte, kiender jeg aldeles intet til, og veed som Ephorus intet af denne Distributs at sige.

2) Henrichs Broder søn Diderich Suiren til Bindinge og Synvogen, forøgede ikke alene sin Farbroders Donation til Universitetets Musæum, men skænkede ogsaa en Capital af 500 Rdlr. til dets Vedligeholdelse. Desforuden forærede han sine Bøger, hvoraf de fleste vare physiske og mathematisk, til Universitetets Bibliothek, som skulde forvares i Skabe for sig selv, til hvis Vedligeholdelse med Laase, Dørre og Binduer han ligeledes forærede Rente af 500 Rb.

3) Den fornemste denne Families Gave er af Thomas Suiren, og bestaaer i en Capital af 2000 Rdlr., hvis aarlige Rente en Student, enten Medicus eller Philolog skal nyde i 5 til 6 Aar. Derover opsatte han selv en latinse Foundation Aar 1658. Men da denne ikke blev sat i Værk i hans Levetid, saa bekendtgjorde hans Fa-

milie Originalen efter hans Død under 14 Juni 1674, og igientog den med nogle Forandringer paa dansk i disse Ord, hvilke jeg vil anføre af det Pergamens Gavebrev som forefindes i Universitetets Archiv:

- 1) "De To Tusind Rigebaler udsattes af Rectore og Decanis Facultatum Academiae til visse og vederhaftige Folk med god Forsikring enten ved Forlovere eller Pant, og ikke til nogen anden Brug optages, men at Rente aarlig udgives til en Studiosum, som studerer enten Medicinam eller Philologiam, og hvorom der er god Forhaabning, at han kan blive sit Fædreneland til Ære og Tjeneste. Dog, at hvis nogen iblandt vores egne Slægt eller Venner findes, som demnem kan behøve og ere saa dygtige som Andre, da at de forundes demnem frem for andre. Hvortil vi selv vilde have os forbeholden, saa længe vi leve, dygtige Personer at præsentere til Universitetet, hvilket da haver ved Disputationibus, eller paa en og anden Maade Magt til at dømme om de dertil ere dygtige. Men efter vores Død, maa Decanus Facultatis medicæ med Facultate medica og Decano Facultatis Philosophicæ samme Person udvælge efter ovenbemeldte Maade og Vilkaar.
- 2) Samme Stipendium maa han nyde fem eller sex Aar i det længste, og reise dermed paa fremmede Universiteter, heller og studere hjemme paa sit fædrene Academia, om hans Leilighed ikke tilstæder at reise udenlands.
- 3) Hvad sig Bøgerne anbelanger, som udvælges af de som derfattes og udi sær Bogskaber ere opsatte, gives og med Vilkaar, at de

blive altsid ubi Bibliotheca publica og hos de andre som allerede af vores fiære respective Broder og Færbroder, sal. Dr. Henrich Fuiren, er forærede og de til ingen udlaanes, uden hvis af mathematicis og physicis maatte nogen behoves paa det runde Taarn, naar det bliver til praxin mathematicam forfærdiget, da det ikke at nægtes den, som øverste Indseende og Direction dermed skal have, imod tilbørlig Revers. Hvorfore ubi Betragtning af de hæderlige og høilærde Mandes Dominorum Professorum gode Villie og Omhyggelighed for det gemene Bedste og Ungdommens Gavn, ombeder vi tienstvilligen Magn. Academiæ Rectorem og amplissimos Decanus Facultatum, at de ville dette Legatum efter denne Fundatses Ord og rette Meening handthæve og tilbørligen forestaae, som de for den alvidende Gud og Øvrigheden ville ansvare, og os selv forbeholden, om noget (som dog ei formodes) imod denne Fundats skulle skee, da vi samme til anden christelig Brug at henvende. Til Bitterlighed og ydermere Stadfæstelse have vi denne Fundats med vores egne Hænder og Signeter bekræftet, og venligen ombedet vores respective fiære Svogre og Fætre, Secretairer Gerhard Schröder, Dr. Jens Fos, Dr. Erasmus Bartholinum, og Dr. Villum Worm med Os til Bitterlighed at underskrive.

Actum Kiøbenhavn 1674 die 14de Juni.

Maria S. D. Hans D. Fuiren. Bartholin.
Svanes. Villom Worm. Gerhard
Schröder. Janus Fos,
(L. S.) (L. S.)

Dette Legat har, saavidt Protokollen rækker, steds været oppebaaret af en Studiosus medicina, som sielden har reist udenlands. De som have nydt det siden 1783, ere: A. N. Holtermann, Karl Heuermann, Jens Koesoed, Dr. Wynnster. Denne sidste er den eneste, som i nogle Aar har reist derpaa. Da han havde oppebaaret sit sidste eller siette Aars Stipendium til 11te Juni 1798, og Legatet altsaa var blevet ledigt, holdt jeg det for min Pligt, som Professor i Philologien, at erindre det medicinske Facultet om Philologernes Ret til dette Legat alternativt med Medicinerne, især da jeg til denne Termin var efter min Begiarung bleven udnavnt til Ephorus for de Fuirenske Legater, og som p. t. Decanus i det philosophiske Facultet havde Denominationsret tiligemed det medicinske Facultet. Jeg tilskrev derfor dette Facultet i April d. N., og udbad mig Tilladelse til, naar Stipendiet for dette Aar var forfaldet, at forestaae tre duelige philologiske Subjecter, hvoraf Pluraliteten kunde vælge En. Facultetet gav ved Svar af 21de April villigen sit Samtykke dertil, ytrende allene det Ønske, at bemeldte Legat, naar skee kunde, maatte tilfalde en Reisende. Hvem Valget til sin Tid falder paa, skal ikke blive uanmeldt.

Capitalen udgiør for nærværende Tid 344 Rdlr. 2 Mk. 10 ß, hvoraf de 1105 Rdlr. tilhøre domus anatomica og musæum academicum, hvis Rente, 41 Rdlr. 2 Mk. 10 ß. aarligen udbetales af Ephorus til den Medicus, som har disse Stiftelser under sin Administration, og som derfor aflægger Regnskab til Consistorium. Den øvrige Capital, stor 2295 Rdlr. tilhører Reifestipendiet, hvis Rente Ephorus besørger udbetalt, og tager derfor Awittering i de Fuirens Regnskabsbog. Da

saaledes til domus anatomica &c. aarlig betales 41 Rdlr. 2 Mk. 10 ß, og til en Rejsende 86 Rdlr. 6 ß, balancerer Udgift med Indtægt, og hos Ephorus bliver ingen Beholdning.

Ephorus for begge disse Stipendier er Prof. Jacob Baden. Ved intet af dem er noget Lucrum eller Emolument bestemt for den specielle Administration.

VI.

Ex tract

af

Statsraad og Landsdommer Matthias de Thestrups Fundats, dateret Mariager Kloster d. 12 Aug. 1766, ved hvilken han har legeret 7000 Rdlr. til 7 trangende og Familien beslægtede Personer, hver Portion paa 40 Rdlr. aarlig af Renterne *).

*) Skald der Kunde findes een af trangende næst mig beslægtede, som Kunde give Haab ved sine Studeringers Forfremmelse at blive Familien til Væ og Fornøielse, saa maatte samme Person nyde tvende Portioner aarlig, saalange han med sine Studeringer blev til Fornøielse, og indtil han i et godt Embede eller god Station Kunde nyde tilstrækkelig Løn og Levebrød. Men denne

min velmenende Anordning for een Person, at nyde tvende Portioner som meldt er, skal blive uden Conseqvens for de øvrige 5 Personer, som ikkun bør hver nyde den aarlige Rente af 1000 Rdlr. og ei mere.

Dette Legat blev indtil 1796 bestyret alene af Stifterens Søn, Hr. Kammerherre Frans de Thestrup til Mariager Kloster, som 1790 udnævnte til Ephorer for dette Familie-Legat efter sin Død Hr. Conrector Thestrup og Hr. Høiesterets Assessor Sporon, hvilke nu bestyre det, og verelviis udnævne dertil.

Legatets Capital, 7000 Rdlr., som hidtil har staaet paa første Prioritet i Mariager Klosters Gaard og Gods, har det allernaadigst behaget Hs. Kongelige Majestæt, efter Mariager Klosters nu værende Cicres allerunderdanigste Ansøgning af 21 Maj 1798, at modtage i sin Kasse mod sædvanlig Rente.

For at forekomme, at den dobbelte Portion af Legatet, hvorefter Stifteren siger, ikke at den skal, men at den maae gives en Student af Familien til Understøttelse paa hans Studeringers Vane, ei for Fremtiden skulde kunne nydes paa en ubestemt saare lang Tid, og ansees for et Levebrød, uden at Stifterens priselige og nyttige Hensigt blev opnaaet, saa er af nuværende Ephorer for Legatet taget den Bestemmelse, at den, som her efter udnævnes til at nyde ommeldte dobbelte Portion af Legatet, skal nyde samme i 6 Aar, paa de

*) Denne Extract er mig meddeelt til Bekjendtgjørelse af de nuværende Herrer Ephorer for det thestrupske Legat Hr. Conrector Thestrup i Aalborg og Hr. Høiesterets-Assessor Sporon. Den øvrige Deel af Testamentet er denne Journal uvefkommande, og bestemmer, hvorledes med de øvrige 5 Portioner af Legatets Renter forholdes skal, hvilke for nærværende Tid alle oppebæres af Fruentimmer af Familien, deels Enter, deels Ugifte, hver Portion til 40 Rdlr.

Wilskaar, at han skal stræbe, som Legatets Funksions lyder, ved sine Studeringer at blive Familien til Ære og Fornøielse, og at han altsaa aarlig, tilligemed sin Qvittering for Legatet, skaffer Aetest om Flid og Fremgang i sine Studeringer, indtil han har taget den nu saa kaldte Embeds-Examen; men dersom han inden ommeldte sex Aars Forløb forlader Akademiet, uden at have taget bemeldte Embeds-Examen, saa mister han Legatet; derimod, dersom han, inden ommeldte 6 Aar ere forløbne, eller strax efter, kommer til at reise udenlands, saa beholder han endnu Legatet, saalænge denne hans Udenlandsreise varer, og eet, heit to, Aar derefter.

Af den, som saaledes udnævnes til at nyde den dobbelte Portion af Legatet, tages hans Revers, hvorved han forpligter sig til at holde sig anførte Wilskaar i alle Maader efterrettelig. De, som have nydt godt af ommeldte dobbelte Portion af dette Thestrupske Familie-Legat, ere:

- 1) Christian Magdalous Thestrup Cold, nu Politimester i Kiøbenhavn.
- 2) Frideric Snedorf, siden Professor, død i Skotland.
- 3) Frans Christian Thestrup, nu Residerende Kapellan for Holt og annecterede Menigheder i Christianssands Stift i Norge.
- 4) Christian Magnus de Falsen, udnævnt til at nyde Legatet fra 13 Jun. 1799.

VII.

Theologisk Embeds-Examen

i April Maaned 1799.

Den 22de.

Christianus Erhardus Hansen, født i Aarhus Stift 1777. Laudab.

Georgius Meldal, født i Christianssands Stift 1778 Non contemn.

Joannes Petrus Sadolin, født i Viborg Stift 1772. Non contemn.

Den 23de.

Euge Christianus Müller, født i Kiøbenhavn 1780 Laudab.

Christianus Michael Rottbøll Friis, født i Viborg Stift 1775. Non contemn.

Joannes Hansen, født i Kiøbenhavn 1776. Haud illaudab.

Den 25de.

Hermannus Petrus Gudme, født paa Ærøe 1776 Haud illaud.

Andreas Pontoppidan, født paa Sorøe Akademie 1776. Haud illaud.

Nicolaus Wadum Romer, født i Ribe Stift 1775. Haud illaud.

Den 26de.

Joannes Christensen, født i Odensee 1769. Non contemn.

Petrus Christianus Ravnkilde, født i Aalborg 1774. Haud illaud.

Joannes Sørensen, født i Aarhus Stift 1774. Non contemn.

Den 29de.

Ulricus Rosing, født i Christiania Stift 1776. Laudab.

Joannes Jørgens Habeln, født i Trondhiems Stift
1776. Haud illaudab.

Den 30te.

Janus Weise, født i Halsborg 1770. Non con-
temnendus.

Gomme Jacobus Brandt, født i Faaborg 1778.
Laudab.

Den 1ste Maj.

Janus Schanke, født i Christiansands Stift 1777.
Haud illaud.

Matthias Matthiassen, født i Middelfart, 1773.
Haud illaud.

Den 3die.

Fridericus Michael Lund, født i Gudme Præste-
gaard i Fyen 1775. Haud illaud.

Daniel Christianus Prior, født i Rødbye i Lolland
1771. Non contemn.

Augustinus Melbal Brun, født i Bergens Stift
1772. Non contemn.

Den 7de Maj.

Didericus Christianus Howitz, født i Kiøbenhavn
1778. Haud illaud.

I Fortegnelsen over den Theologiske Embeds-Cra-
men i Januar. d. A. er foreglaent Udmærkel-
sen: " & quidem egregie " ved Candidaten
Hr. Nicolaus Sabolin.

In fidem Protocolli.

N. J. Brücker

VIII.

Stampiske nye Legat til Universitetet*),

De Herrer executores testamenti efter afgangne
Statsminister og Geheimeraad Stampes, samt
hans senere afdøde Enkefrue, Hs. Exc. Statsmi-
nister og Geheimeraad v. Brandt, og første De-
puteret i det danske Cancellie Conferenceraad
Schow, have ved Skrivelse af 21 Maj d. A.
tilstillet Consistorium en Udskrift, for saavidt Uni-
versitetet vedkommer, af de efter bemeldte Afdøde
forefundne Testamenter, som ere grundede paa den
dem af Hds. Majestæt forundte facultas testandi.
Denne Udskrift lyder saaledes:

"Udskrift

af

"den 4de §. i afgangne Statsminister og
Geheimeraad Stampes nu afdøde Enke-
frues oprettede Codicil, dateret 24 Sep-
tember 1798".

§. 4.

"Til Kiøbenhavns Universitet giver jeg
5000 Rdlr., skriver Fem Tusinde Rigsdal-
ler, til et Stipendium for tvende fattige
Studenter".

Udskriftens Rigtighed bekræfter

v. Brandt. Schow.

Disse Penge blive udbetalte i førstkommende
1ste Juni Termin. Og ville de Herrer Execu-
tores testamenti, efter deres Skrivelse, tillige un-
derrette Universitetet om Navnene paa de Perso-
ner, som formeenes første Gang at ville komme
til at nyde dette Legat.

*) See Universitets-Journalen for 1796 3die Hefte,
S. 140. it. 4de Hefte, S. 183.

IX.

Sorgehoitdelighed paa Universitetet i
Anledning af Kammerherre Suhms
Død.

Mandagen den 15de April d. A. blev paa Uni-
versitetets øverste Hørsal holdet en Sorgehoitde-
lighed med Tale, Sang og Musik til afd. Kam-
merherre Peter Frederich Suhms Aindelse,
efter hans afgangne Enkesrues, Frue Christiane
Beckers Foranstaltning.

Talen blev holden paa Latin af Prof. Jacob
Baden, som skildrede den Afsøde som Menneſte,
som Borger, som Lærd. Sangen eller Cantatet
var af Hr. Prof. Rahbek og Musikken komponeret
af Hr. Kapelmester Kungen.

Det ved denne Leilighed i Universitetets Navn
udstedte Indbyggelseskrift, prøver og retter adfæl-
lige Definitioner, som ere givne paa Historien, og
fastsætter Forskiellen imellem Historie og historisk
Videnſkab.

Ogsaa i dette Program ere adskillige Sprog-
feil indløbne, hvilke jeg ugiærne bemærker, da det
vidner om, at hans Kongl. Majestæts og Univer-
sitetets første Bogtrykker mangler en dygtig Cor-
rektor, saasom: sicut Philosophi ratiocinium a
syllogismo *distingvi* solent, for: *distinguere* eller
Philosophis — *distingvi* *solent* — *omnis fide dig-*
na rerum gestarum narratio historię esse dixi-
mus, for: *omnem narrationem* — certo *cuidam*
consilio for: *quodam* — *cujus* (Suhmii studia
omnia) *id complectebatur* for: *complecteban-*
tur — Noget ovenfor er *feri* ved *mentio* udeladt,
og paa sidste Side staaer *undique* for: *ubique*.

Hvorfra Programmatisten har den Efterret-
ning, at Universitetet vilde have befoftet denne
Solennitet, dersom ikke Enken var forekommet det
og havde begiært den, er mig ubekendt, og at
han til at gjøre denne Erklæring har haft nogen
Commission fra Universitetets Foresatte, tvivler
jeg meget om. Hans Ord ere disse: "*in tanta*
igitur patrię literarumque jaciura non fuit con-
silium nostrum laudes senis optimi, præclaris-
sime de nobis quoque meriti, filere: antevertit
autem studium nostrum ornatisima matrona
Suhmii vidua, nunc inter beatos, rogatione,
ut & hoc laudationis genere ornaretur conjux
immortalis". Jeg læser: ornaret conjugem im-
mortalem. Fædrelandet har tilforn mistet man-
ge store, og endog af Universitetet særdeles for-
tiente Mænd, som det ikke har hadret med nogen
offentlig Parentation: jeg vil ikkun nævne af min
Tid Holberg, Professorernes Belgierer ved sit
Legat til fattige Jomsruers Udstyr, Etatsraad
Bing, Procangler Pontoppidan, Professor
Jens Scheiderup Suedorf; nu Langebeck,
Schjønning, Lürdorff, Rosod Ancher (thi
det Program jeg i Universitetets Navn udgav over
denne Mand, var efter Enkens Begiæring og Be-
kostning) Carstens og flere. Skulde ikke disse og
flere Mænd, som ikke alene have hørdet Landet
og Universitetet ved Skrifter, men nogle ogsaa
gjort sig til evig Tid fortiente af den studerende
Ungdom ved rige Legater, være blevet fornærme-
de, om Universitetet som Corpus, som Collegium,
havde gjort en Undtagelse i Henseende til Suhm,
der, saa udmærket han var som Lærd og Viden-
ſkabsmand, dog altid sandt sine Ligemænd i Gram-
mer, Holberger, Langebecker og andre; og som
rig Mand vilde Suhm selv have troet sin Beske-

denhed fornærmet, om lærde Folk vilde have holdet ham privilegeret frem for Andre til Udmærkelse for saadanne Fortienester, som denne Lykkens Gave forundte ham frem for Andre Veilighed til at erhverve sig. Alligevel er det en Fortieneste af dette Slags, som mange af Suhms Veundrere holde sig til, naar de beraabe sig paa hans Ædelmodighed i at aabne sit Bibliothek til offentlig Brug. Vist nok er dette en Fortieneste, men som hans Tidsaldrende alene have haft godt af, og som han ikke kunde have indlagt sig, uden at være en bemidlet Mand. Jeg har derfor søgt at appretiere denne Ædelmodighed i min Tale, men vil nok ikke fortjene mig stor Tak derfor af vore Enthusiaster, som, da de finde det for besværligt at vurdere Mandens Fortienester som Lærd, som Historieforsker, opholde sig ved denne, som hans eneste, eller dog vigtigste.

Dog! jeg kom fra mit Forsvar for Consistorium imod Consistoriets Talsmand, Programatisken ved Suhms Parentation. Jeg kiender intet, siger jeg, til saadant et Forsæt som Consistorium skulde have haft, at lade parentere over Suhm, dersom hans Enke ikke var forekommet os. Jeg burde dog som Consistorialis vide noget deraf. At det ved saadan Veilighed ikke mangler paa Ønsker og Forespørgseler, er begribeligt; og naar den blotte Parentation kunde gjøre det, vilde der endda vel findes dem, som paatog sig den af Algt og Benskab for den Døde, eller for Universitetets Æres Skyld. Men hvor mange skiatte om en tør Tale, som den halve Deel ikke kan høre, og den halve Deel ikke forstaaer? Musik og Sang er det som trækker, og den første især, hvis fortryllende Toner ere i Stand til at gjøre selv et Cantats Nonesens ubemærket, ja endog skient. Men begge

Dele koste Penge, og Universitetets Fond er saa indskrænket, at det endog til Kongens Fødselsdag, den eneste offentlige Høitidelighed det har at besørge paa sin Bekostning, har maattet affasse Musik og Sang, og ennuere Høffet med en blot latinſk Tale. Dersom altsaa Vedkommende ikke havde kjøbt baade Tale og hvad dertil hører, saa skulde vi ingen latinſke Lovtaler have haft, enten over Holm, eller Harboe, eller Stampe, eller Bernstorff, eller Suhm. At saadanne Høitideligheder kjøbes, kan ikkun støde disse anonyme Snakkere, som ved hver Linie de nedskrive, tænke: hvorledes vil din Forlægger skionne paa denne Anecdote, paa denne Ondskab? mon det vil skaffe hans periodiske Blad Afgang? En Mand der har Ære at tabe, vil see paa at vedligeholde denne endog ved sit ringeste Arbeide, og har han et Arbeide for sig hvortil han er opfodret, han vil ikke ansee det for Skam, at modtage et anstændigt Honorarium for samme. Men skulde endog nogen være saa nedrig, at han ikke arbeidede for sin egen Ære, saa viser en almindelig Erfaring — og Almuens Mundheld: at man ikke skal see en Gæst i Munden som er skænket, bestyrker det: — at kjøbte Vare gemenlig ere bedre end skænkede.

X.

Rectorſkifte ved Universitetet.

Den zote Mai nedlagde Hr. Prof. Abr. Kall ved en latinſk Tale det i forige academiske Aar førte Rectorat, og overleverede samme til Hr. Dr. og Prof. Moldenhawer af det theologiske Facultet. Derefter blev Premier uddeelte til de Candidater,

som samme vare tilkiendte for de i forrige Aar: ud-
satte Prismaterier, og som i forrige Hefte af denne
Journal ere navngivne.

Det ved denne Leilighed udstedte Indbydel-
seskrift fortsætter Lauges Historie, og handler
denne Gang om Ølbrygger- og Østapperlaugene.

XI.

Disputats for Magistergraden.

Den 27 Mai bragte Hr. Jacob Neuman til
Kathedret, for at erholde den høieste Værdighed
i Philosophien, et historisk-critisk Prøveskrift: de
factis Primatus Lundensis, som han har dediceret
Manibus Lagerbringii & Suhmii. Skriftet ud-
gior med det tilsojede Diplomatarium 180 Si-
der 8vo.

XII.

Forberedelses-Examen.

Den 25de April fremstillede sig til juridisk Forbe-
redelses-Examen Candidaten Anders Sehested
Salkenstiold, og erholdt eenstemmigen Caracte-
ren: Admissus.

Ligeledes fremstillede sig den 20 Mai til sam-
me Forberedelses-Examen Candidaterne Hans
Olsen, John Olsen, Lars Haugsted, Sø-
ren Lisboe Hoyer, Jean Broca, og erholdt
alle ved Pluraliteten: Admissus.

XIII.

Indsendt.

Min Haandbog til Christendoms Stude-
ring, har jeg ladet trykke som en Læsebog ved de
Underviisninger, dem jeg giver i Trondhjemms latin-
ske Skole. Paa videre Udbredelse af dens Brug,
eller Forsatter-Rygte derved har jeg ikke gjort
Anslag; det erklærer Fortalen til Bogen, ogsaa
kunde mine Breve til vedkommende Steder om
den, bevidne det. Derfor har jeg ogsaa været
ligegyldig ved det der i de Kjøbenhavniske lærde
Æfterretninger No. 2 synes at ville stille Bogen
ved al saadan Brugbarhed, det der skulde være
Bogens Vedværdigelse til et bar Intet, men
er en fiendelig Recensent-Grimasse, over det
han ikke har forstaaet at læse med Agtksomhed, min-
dre at bedømme. En Anledning eller snarere et
Indfald volder, at jeg skriver dette, og jeg er uvis,
om det nogensteds kommer frem. Jeg er roelig
paa det, at Mænd som ere vante at fordre Bevis
for det der enten affiges som Bedømmelse, eller
kastes hen som Gøttykke, ville enten lade Recen-
sionen ubemærket løbe for det den er, eller selv
estersee i Bogen hvad der dog monne være tilsy-
neladende sandt eller ganske usandt i disse vist nok
ikke lærde Ankeposter. Det er, baade for den der
skal gjøre det, og for dem der skal høre derpaa,
utaaleligt, at der skal staves saadan en Recensent
for, hvad der staaer og hvad der ikke staaer i den
Bog, han har samlet over. Denne Anmelder
f. E. (at jeg skal forbigaae det han river ud af al
Sammenhæng, og snakker om hvad jeg skal have
sagt om Loven) siger at jeg har negtet Selv-
straffenes Evighed; og melder ikke med eet Ord,
hvorledes jeg har anlagt, indledet, bestemt Ord,

bemerkelsen, og deels udført, deels afviist dette Spørgsmaal. Een som har læst og forstaaet mig, kun e vel sige, at jeg ikke har negtet den. — Anmelderen finder Modsigelse (som flere Steder) imellem det, at det er til sand Religion gavnlige Tanke, at der i vor Verden er en usynlig med aandelige Midler arbejdende Magt som strider imod Menneskernes sande Oplysning, deres Fortigelse med Gud, og Lyksalighed i et dydigt Levnet ic., og at vi kan lade det staae uafgiort, om de onde Manders Virkninger i den legemlige Natur, samt at det er os uvedkommende, om der gives Indskydelse af onde Mænd, andre end dem en uordentlig Indbildning kan frembringe. — Anmelderen har ikke fattet, at Side 123 §. 37 handles om Frelserens indtil denne Dag bestaaende Rige her paa Jorden som er aandeligt, og ikke fornemmes i jordisk udvortes Pragt eller Valde, men han læser i dets Sted: Christi Riges Lyksalighed, og der begriber han da ikke, hvad Sammenhæng dermed, Korset paa Kongernes Kroner og Hædersmærker har; og hvorledes den Talemaade i Lovsangen Psalm. III. 3 f. han satte et Minde af sine herlige Gjerninger, herer herhid. — Kan nogen dog befatte sig med saadan en Recensent paa hvilket Bortsted han end staaer, naar han snakker om et Skrifts Orden, Tydelighed, om Bevise — og Alt hvad hans fattige Hjerne falder paa, at der ere Mangler?

Det maae da vel være mig uvedkommende, og her upassende, at yttre mig om det som denne Anmelder ikke har forstaaet at giøre Rede for, hvad Bogen indeholder af Realiteter. Ivertimod vil jeg nytte denne Leilighed til at anmelde en virkelig Skibdesløsheds Skriversfeil i min Bog.

Side 65 §. 11 skal isteden for: hvert Middelford, staae: hvert Prædikat i Conclusionerne bliver den følgende Sætnings Hovedord.

Trondhiem den 20 April 1799.

Schønheyder.

XIV.

Rongelige Reskripter og Cancelliebrev.

Det danske Cancellies Skrivelse af 11te Jan. 1799, at Student Math. Svendsen maa beholde Communitetet, naar han til April erholder til Examen Philosophicum den, for at beholde Communitetet, befalede Character.

Rongelig Bevilling af 1ste Februari s. Aar, at Studenterne Joh. Georg Nielsen, Joh. Sidelmann og Ch. Styhr Effendrop maa til April Maaned lade sig examinere i Hebraisk.

Cancelliets Skrivelse af 16 Febr., hvorved tilmeldes, at Doctor Medicinæ Joh. Sylvester Sartorph under 15 ejusd. er beskikket til Professor Chirurgiæ & artis obstetriciæ extraordinarius ved det medicinske Facultet, med Rettighed ved de medicinske Examina, saavelsom andre det medicinske Facultet tilhørende Forretninger og Samlinger, at deliberere og votere, ligesom de øvrige Medlemmer af Facultetet, dog uden Løn indtil videre.

Dito af 2den Marts i Anledning af en til Universitetet indkommen Anmodning om Understøttelse til den reformerte Kirkes Ophbyggelse i Mannheim: at Cancelliet ikke finder nogen grundet Anledning til, at saadan en Collect her i Landet skulde bevilges.

Serenissimi Patrimi *Ekrivelse til Consistorium* af 14de April, saaledes lydende: Efter at Professor *Nahbeks* Ansøgning om at entlediges fra sit Professorat, tilligemed *Consistorii* Erklæring, og en siden af Prof. *Baden* indsendt Ansøgning, om at erholde Prof. *Nahbeks* halve Løn m. v., er bleven *H. K. Majestæt* foredraget, har det behaget *Allerhøiestsamme* at afgive følgende Resolution: Vi ville efter Ansøgning entledige Prof. *Nahbek* fra det ham betroede Embede ved *Kiøbenhavns Universitet*, og skal hans Løn ophøre fra 1ste April sidstleden af at regne. Fra samme Dato skal af hans halve Løn, der udredes af *Consistorii Secretariat*, 150 Rdlr. tillægges overordentlig Prof. i *Mathematiken* *Wolf*. Den anden halve Løn Prof. *Nahbek* nyder af vores Kasse, skal til denne Kasse falde tilbage, da Prof. *Badens* Ansøgning om, at den maatte tillægges ham, i Betragtning af, at Holdelsen af de ommeldte Forelæsninger og *Qvælfes* hører til hans Embede, for hvilket han nyder fuld Løn ved *Universitetet*, tilligemed alle en Professor ordinarius tilkommende Rettigheder til *Ascension*, og for *Følgernes* Skyld ikke kan bevilges.

Jeg har den *Ære* foreløbigen om denne Resolution at underrette *Consistorium*, da jeg ikke tvivler paa, at samme jo ved Rescript vil blive *Consistorio* meddeelt. *Kbhavn* den 14 April 1799.

Friderich Christian.

Cancelliets *Ekrivelse* i samme Anledning af 20de April 1799.

Da *H. D. Hertugen* af *Augustenborg* har tilkiendegivet *Cancelliet*, at det har behaget *H. K. Majestæt*, i Anledning af Prof. *Nahbeks* Ansøgning om Entledigelse fra sit Professor Embede, og

hans hidtil haste Gages Anvendelse i Fremtiden under 12te d. M. at resolvere saaledes: "Vi ville efter Ansøgning entledige Prof. *Nahbek* fra det ham betroede Embede ved *Kiøbenhavns Universitet*, og skal hans Løn ophøre, fra 1ste April sidstleden af at regne. Fra samme Dato skal af hans halve Løn, der udredes af *Consistorii Secretariat*, 150 Rdlr. tillægges overordentlig Prof. i *Mathematiken* *Wolf*. Den anden halve Løn Professor *Nahbek* nyder af *Vores Kasse*, skal til denne Kasse falde tilbage, da Prof. *Badens* Ansøgning om, at den maatte tillægges ham, i Betragtning af, at Holdelsen af de ommeldte Forelæsninger og *Qvælfes* hører til hans Embede, for hvilket han nyder fuld Løn ved *Universitetet*, tilligemed alle en Professor ordinarius tilkommende Rettigheder til *Ascension*, og for *Følgernes* Skyld ikke kan bevilges"; Saa skal man herved tiensligst tilmelde *D. Hrr. Rector* og *Professorer* ved *Kiøbenhavns Universitet* denne allerhøieste Resolution til fornøden behagelig *Efterretning* *).

*) Det anstaaer mig ikke at commentere over *Maaden*, hvorpaa dette Kongelige allernaadigste Rescript har været *Cancelliet* communiceret, eller over *Formen* i *Cancelliets* Communication til *Consistorium*, i hvilke begge Dele der kunde være de som maatte finde noget lignende med vore fordums *Kabinetts* ordre, dersom dette Slags Kongebud ikke for længe siden var afskaffet. Men til min *Retfærdiggjærelse* — at jeg ikke skal synes at have søgt Løn for det, hvorfor jeg allerede nyder fuld Løn — maa det være mig tilladt at give følgende *Oplysning* over min Ansøgning:

Jeg blev i Marts 1780 beskikket til Professor ordinarius Eloqvantiæ, for det første med en extraordinær Løn, dzels af den Kongelige Kasse, deels andensteds fra, som var ringere end den, jeg havde haft som Rector i Helsingør, hvorpaa jeg havde givet Cancelliet en specificeret Fortegnelse, og uden at nyde nogen Godtgjærelse for fri Bolig. Siden skulde jeg ascendere til Løn ved Universitetet, naar Kaden kunde komme til mig, hvilket saae langt ud. I min Bestalling som Professor ordinarius tales ikke et Ord enten om de skionne Videnskaber eller om det danske Sprog. Alligevel aabnede jeg strax efter min Ankomst til Universitetet det første Collegium som er holdet over det danske Sprog, og havde et talrigt Auditorium, ikke alene af Studerende, men ogsaa af mange Embedsmænd af alle Stænder: Jeg holdt ogsaa i adskillige Vintere skriftlige Qvæser i Sproget for dem som begiærte det, men med de skionne Videnskabers Theori gav jeg mig ikke videre af, end saavidt Horatii ars poetica gav Anledning dertil; hvilket min udgivne Commentar over dette frugtbare Stykke kan udvise.

Saaledes havde jeg søgt at fyldestgjøre og mere end fyldestgjøre mit Embede som Professor ordinarius i 8 Aar, uden at nyde den mindste Løn af Universitetet (efterdi der stedse havde været ældre designati, som for mig havde tiltraadt academiske Corpora), da den nye Foundation for Universitetet af 1788 kom ud, som Kap. I. §. 6 foreskriver Professores græcæ & latinæ lingvæ "især den som tillige er Professor Eloqvantiæ at give Under-

visning i de skionne Videnskaber og hvad til den gode Smag i Foredraget er henhørende". Dette kunde jeg umuligen ansee som en nye Byrde Regjeringen paalagde mig efter 8 Aars Embede, da den danske Regjering ikke er vant til at paalægge sine Embedsmænd ny Byrder uden ny Emolumenter; men deels ansaae jeg det for en Erklæring, at de græske og latinske Skribenter, til hvis Forklaring vi fra Arildstid havde haft lønnede Lærere ved Universitetet, maatte ansees som de, hvorved Grunden skulde lægges i de saa kaldte skionne Videnskaber; deels smigrede jeg mig ogsaa med, at det kunde udlægges som et Bisald, Regjeringen gav mine hidtil viste Vestræbelser for Sprogets og den skionne Literaturs Fremmelse; og blev ved at forrette mit Embede som jeg var vant. Men da Regjeringen kort derefter beskikkede en egen Lærer i det æsthetiske Fag i Hr. Prof. Rahbek, med Løn, kunde jeg let falde paa at troe, at Regjeringen nu udstrakte det saa kaldte æsthetiske Fag videre, end til den Undervisning i de skionne Videnskaber og den gode Smags Foredrag, som den nye Foundation krævede af Lærerne i det græske og latinske Sprog, og ansee mig henviist til de Pligter i Henseende til Undervisningen i de skionne Videnskaber, den min Bestalling som Prof. Eloqvantiæ, der ikke lyder anderledes end mine Formænds, har paalagt mig. Imidlertid er jeg vedblevet at ansees for Prof. i de skionne Videnskaber tilligemed Prof. Rahbek, og tilligemed ham at udsætte de aarlige Præmationer og bedømme de indkommende Præskrifter i det æsthetiske Fag,

uden at nyde nogen Løn som Lærer i dette Fag. Hvad var altsaa naturligere, end at jeg, da Prof. Rahbek frasagde sig sin Løn, meldte mig til at nyde nogen Deel deraf, i Fald man endnu holdt en Prof. i det æsthetiske Fag ligesaa nyttig, som man havde holdt ham da Prof. Rahbek blev beskiftet.

Af denne Deduction vil det, haaber jeg, skionnes, at "Hjeldelsen af de Forelæsninger og Øvelser", som Prof. Rahbek er gaaet fra, "aldeles ikke hører til mit Embede som Prof. Eloquentiæ", hvorpaa jeg i Aaret 1780 fik Bestalling, "og for hvilket jeg nyder Løn ved Universitetet tilligemed alle en Professor ordinarius tilkommende Rettrigheder til Ascencion". Den Kongelige Resolution kalder denne Løn fuld Løn. Men enhver som kiender Beskaffenheden af den ordentlige academiske Løn, vil vide, hvor vidt en Mand, der i sit 56 Aar, som jeg, kommer til at nyde Løn af Universitetet, kan siges at nyde fuld Løn af et akademisk Corpus, og at saadan en Mand maatte naae en usædvanlig hoi Alder, naar han nogensinde skulde vente at naae fuld Løn.

Serenissimi Patroni Skrivelse til Consistorium af 7de April, hvorved bekendtgjøres det danske Cancellies Svar til H. D. i Anledning af Jøden Jacob Mariboos Ansøgning om at blive befriet for, ved forestaaende Examen artium at angive den befalede Theologie ic.: "at da Supplicanten bekiender sig til den jødiske Religion, skionner Cancelliet ikke rettere, end at den aabenbarede christelige Theologie bør forbigaaes ved den examen artium som han underkaster sig".

XV.

Hvad er nyttigst, enten at holde et Barn som skal studere (studentem) hjemme og inden egne Vægge, eller at overgive det til, saa at siige offentlige *) Lærere.

(Oversat af Quintilians Anvisning til Talekonsten I B. 2 Cap.)

Det sidste — nemlig at sætte Barn i offentlige Skoler — seer jeg, har baade været de berømteste Stats-Stifters og de ypperste Skribenters Mee-

*) Quintilian kalder dem *quasi publici præceptores*, saa at siige offentlige Lærere. Romerne nemlig havde i Quintilians Tid ingen offentlige Skoler og Lærere, i den Forstand vi tage Ordet, d. e. af Virigheden antagne og auctoriserede. Deres Skoler vare private Instituter, under en privat Mand's Ansørfel og Opsyn, som for sin Møie lod sig betale af Forældrene, og og igien Medlærere, som han lønnede og for hvis Sæder og Flid han stod Forældrene til Ansvar. Man kunde i visse Maader kalde dem offentlige, da det ventelig ikke var nogen fri Mand forment at sætte sit Barn i saadan en Skole, naar han derom kunde ene sig med Entrepeneren; det ventelig ogsaa stod enhver Fader eller Formynder af saadant et Barn frit for at see til med dets Fremgang, og bivaane de Prøver som i Skolerne anstilledes. Det kunde og være Spørgsmaal, om ikke saadanne *quasi offentlige Skoler* vare at foretrække for vore Middeltands offentlige eller latinske Skoler i den Forsatning de hidindtil have været hos os. Ja jeg er næsten forsikret paa,

ning. Dog bør ikke følges, at der ere nogle, som af visse egne Grunde afvige fra denne næsten almindelige Blis. Disse synes fornemmelig at have to Betragtninger for Sine. Den ene, at der sørges mere for Sæderne ved at slye en Sværm Mennesker, i den Alder, som er mest tilbøielig til Laster, og hvorfra de foregive — jeg vilde ønske falskeligen — at skændige Handlinger ofte have haft deres Udspring: den anden, at hvo end hiin Lærer bliver, saa synes han at skulle rundeligere anvende sin Tid paa En, end naar han deler den til Flere. Den første Grund er aldeles vigtig. Thi dersom det var vist, at Skolerne vel gavne Oplysning, men skade Sæder, saa vilde jeg heller vælge at leve sødeligen, end at tale som den allerbeste. Men i mine Tanker ere disse Ting foreenede og uadskilte. Thi jeg tænker, at ingen kan være en Taler, uden en god Mand, og om han end kunde, vil jeg ikke han skal være det. Herom altsaa først.

Man meener, at Sæderne forðarves i Skolerne, og virkelig forðarves de undertiden; men ogsaa hjemme, og man har Exempler paa, at man paa begge Steder har baade paa det beste vedlige-

holdt sit gode Navn og Kygte, og tabt det. Den hele Forskiel beroer paa Enhvers Natur og Opdragelse. Sæt en Karakter, tilbøielig til Ondt; sæt Skiodesløshed i at danne og bevogte den første Alders Dyd *); saa vil affides Ophold ikke skaffe mindre Leilighed til Udsvævelser; thi ogsaa hiin Huuslærer kan være et Skarn, og Omgangen er ikke sikrere imellem flette Trælle, end imellem ubeskedne Fribaarne. Men er Darnets eget Gemyt godt; har det ikke tabt sin Kræft og er neddyffet ved Forældrenes Uforstand; saa har man Lov at vælge den dybtigste Læremester (og dette bør være det første, som kloge Følt sørge for), og den Skole hvor Tugten er alvorligst. Derhos kan man give sin Søn en værdig Ven til Omgang, eller en tro Frigiven, hvis slittige Ledfagelse kan giære endog dem bedre, som man frygtede for. Det var let at afsværge denne Frygt. Sid vi ikke selv forðarvede vore Børns Sæder! Barndommen svække vi strax ved Lækkerheder; den bløde Opdragelse, vi kalde Æmhed, asspænder alle baade Sielens og Legemets Sener. Hvad vil den ikke begiære voren, som kryber i Purpur? Endnu udtaler han ikke de første Ord, og veed alt hvad Skarlagten er,

at naar Videnfæbeligheden bliver ved at gaae den Gang, den nu har begyndt at tage, ville vore latinske Skoler af sig selv ophøre, og forvandles til quintilianiske privat-offentlige Instituter. Jeg erindrer for nogle Aar siden, i et af vore periodiske Skrifter, jeg meener i Minerva, at have læst et Forslag til at oprette Skoler for Middelflandens Børn, som skulde være deels private, deels offentlige, og forbinde begge Fordele; og saa vidt jeg mindes, indeholdt dette Forslag meget gode Ideer, men det er blevet gandske tilfidsesat og aldeles ikke paaagtet.

Oversf.

*) Quint. kalder denne Dyd pudor, Beskedenhed, Undseelse, i hvis Dannelse og Bevogtelse de gamle Pædagoger sætte al Opdragelsens Hemmelighed, men som vi efter vore Sæder skulle have ondt ved at give et Begreb om. Med Ordet Sædelighed, Moralitet, som vi i dets Sted have indført, forbinde vi intet bestemt Begreb, og det bruges desuden om enhver Alder.

Oversf.

kræver alt Purpur. Vi anføre deres Gane, førend deres Tunge *). De vore til i Loibørnske **). Berøre de Jorden, saa hænge de i Bestiernes Arme fra begge Sider. Sige de Smudsigheder, glæde vi os; Ord som man ikke vilde tilgive alexandrinste Kieledagger, optage vi med Latter og Rys. Og det er ikke at undres over: vi have lært dem det, af os have de hørt det. Vore Triller, vore Lideligheder see de. Ethvert Giesfebud stunger af smudsige Sange: det man maa stamme sig ved at tale om, sees for Pine. Deraf bliver Vane, siden Natur. Dette lære de Stakler, førend de vide det er Laster: saaledes flattede og krastesløse, annamme de ikke disse Feil fra Skolerne, men bringe dem til Skolerne.

Men hvad Undervisningen angaaer — siger man — vil dog En have mere Tid for En. For det første er der intet, som forbyder denne ene, som I tale om, ogsaa at have dem om sig, som undervises i Skolerne. Men om ogsaa begge Dele ikke kunde foreenes, Kulde jeg alligevel foretrække hiint Lys i en Forsamling af de smukkeste Folk, for Mørke og Eensomhed. Thi jo bedre en Lærer er, desto talrigere Forsamling ønsker han sig, og anseer sig at fortjene en desto større Ekueplads. Men de Ringere, som føle deres Svaghed, ville heller hænge over Enkelte, og fortryde ikke paa i visse Maader at forrette Hegemesters ***) Embe-

de. Men lad ogsaa En have enten Anseelse, eller Benskab eller Formue at takke, at han har den lærdeste og usorligeligste Huusinformator! Mon denne alligevel vil anvende hele Dagen paa Een? Eller kan Lærlingens Anspændelse nogentid være saa uafbrudt, at den ikke, ligesom Synet ved ideelig Stirring paa samme Gienstand, trættes; allerhelst da Studeringer kræve langt mere Eensomhed. Thi naar Discipelen skriver, memorerer og tænker, er Læreren ikke tilstede, og Enhvers Mellemkomst er til Hinder, naar noget saadant foretages. End ikke enhver Læsning, eller til enhver Tid, behøver Anvisning eller Tolk; thi naar vilde man ellers blive færdig med saa mange Skribenter? Altsaa er det en ringe Tid, der bliver for ethvert Stykke Arbejde, naar dette, saa at sige, fordeles paa en heel Dag; og derfor kan endogsaa det, som hver Enkelt bør lære, meddeles flere, og det meste er saaledes beskaffet, at det m.d samme Mest kan komme om til Alle. Jeg forbigaaer Rhetorernes Dispositioner og Qvæstestaler, hvortaf i det mindste Enhver vil faae det Hele, i hvor talrig end Forsamlingen er; thi det er ikke med Læreren mundtlige Foredrag, som med en Diet Mad, der ikke strækker til mange, men som med Solen, der skinner alle og enhver samme Lys og Varme. Ogsaa Grammatikeren, naar han taler om Sproget, faaer Spørgsmaale at udvikle, historiske Oplysninger

*) D. e. de faae Smag paa Lækkerheder, førend de kunne tale.

***) Hvori de bæres omkring uden for Huset.

***) Dem jeg kalder Hegemestere, kalder Qvinct. Pædagoger. Disse vare ustuderede Folk, og toges af de flikkeligste Trælle. De havde blot med den udvortes Dyfsel at giøre; Forstandens Cultur blev overladt til lærde eller studerede Folk. Men siden, formodentlig da Sædnerne forbedredes, og det Grundige i Opdragelsen maatte vige for det Glimrende og Forsængelige, forhøiedes dette Navns Værdighed, og Pædagoger fik det samme Forhold til Lærere og Skolemestere, som vore Hofmestere til vore Præceptorer.

at give, Poesier at forelæse: saa mange som høve saadant, lære det og.

Men Mangden — siger man — er dog til Hinder ved Stykkernes Nøttelse og Auctorernes Forelæsning *). Lad det ogsaa være en Uleilighed — thi hvad er fra alle Sider som man vil have det? — jeg skal siden sammenligne den med Fordelene. Alligevel vil jeg ikke, at et Barn skal sendes derhen, hvor det forsømmes. Men baade vil en god Lærer ikke bebyrde sig med en større Flok, end han kan overkomme, og vi bør for alting drage Omhu for, at han paa alle Maader bliver vor Fortrolige, og i Undervisningen ikke seer paa Pligt, men paa hvem han ynder **): saaledes skal vi aldrig være for mange. Der er vist heller ingen, om han har nok saa liden Lærdom, som jo, endog for sin egen Vres Skyld, vil særdeles tage sig af den, som han seer har Lyst og Nemme. Men om man end bør sige store Skoler — endskiødt jeg selv deri ikke er eenig, naar man stimer til en Skole efter Fortieneste; — saa vil dette dog ikke sige, at man overalt bør sige Skoler; thi et er at sige, et andet at vælge dem. Men naar jeg har igiendrevet, hvad herimod indvendes, skal jeg forklare, hvordan jeg selv bærer mig ad.

For alting bør en tilkommende Taler, som skal leve i de største Folkforsamlinger og midt i

Forretningers Lys, væne sig fra Darnsbeen til ikke at sige Mennesker, og ikke tabe sin Frihed ved dette eensomme og forborgne Liv. Sindet maa stedse opvækkes og høves, hvilket i saadanne Braaer enten slappes, og trækker som i et tilluft Sted, Skimmel til sig, eller paa den anden Side svølner af tom Indbildning; thi den maa nødvendig gjøre for meget af sig selv, som sammenligner sig med Jagen. Siden, naar han skal vise, hvad han har lært, blandes hans Syn i Solen, han finder Alting nyt, som den der har lært i Centrum, hvad der skal foretages imellem Mange.

Jeg taler ikke om Venkaber, som vedvare ubødeligen indtil Alderdommen, knyttede ligesom ved et helligt Bånd; thi det er ligesaa helligt, at initieres til den samme Musernes Helligdom, som at indvies til den samme religiøse Sect.

Selv den vi kalde almindelig Menneskeforstand, hvor skal han lære den, naar han affonderer sig fra Omgang, som er ikke allene Mennesker, men ogsaa umælende Dyr naturlig?

Læg til, at hjemme kan han allene lære det som foreskrives ham; i Skolen ogsaa hvad som foreskrives Andre. Han vil dagligen høre meget bifaldes, meget rettes; det vil gavne ham, at Ens Dovenskab lastes, en Andens Flid roses:

*) Denne Forelæsning var efter Caperonniers Forestilling tre Slags. Det ene Slags sigtede blot til at øve Ungdommen i Declamation; det andet til at forklare de vanskeligste Ord eller til at glosfere Texten; det tredie endelig til at bemærke dennes Skønheder og Feil.

Dversf.

*) I Orig. non officium in docendo spectet (præceptor), sed affectum. Det man gjør af Pligt, vil han sige, gøres koldt, imod det som gøres af Affection, af Hengivenhed, af Godhed. Dversf.

Kappelysten vil opvækkes ved Berømmelse; han vil holde det for Skam, at vige en Ligemand; for smukt at have forbigaaet Overmæd. Alt dette sætter Sindet i Lue; og endskiøndt Uergierighed selv er en Last, saa bliver den dog ofte Aarsag til Dyder. Mine Lærere iagttog en Etik, som jeg veed var ikke uden Nytte. Da de havde deelt Børnene i Classer, bestemte de den Orden, hvori enhver fulde declamere, efter deres Siels-Kræfter, og saaledes declamerede enhver først, ligesom han syntes at have gjort størst Fremgang. Derom fremlagdes Domme og Kiendelser. Dette var os en stor Spore til Seier; men at være Duren i en Classe var den allerstørste Ære. Dog galdt saadan en Rangskiendelse ikke for bestandig: hver 30te Dag gav den Overvundne Magt til at certere paa nye. Saaledes gjorde ikke Lykken hos den Seirende, at hans Flid slappedes, og Fortrydelse ansporede den Overvundne til at fralægge sig Stammen. Dette, er jeg vis paa, saavidt jeg kan gjøre Gissning fra mig selv, var langt kraftigere Opmuntring til at lægge os efter Veltalenhed, end Læreres Formaning, Høgemesternes Paapassenhed, eller Forældres Ønsker.

Men ligesom Kappelyst hjælper paa Fremgang i Studeringer, naar disse have faaet nogen Fasthed, saa er det for Begyndere og de endnu svage Lærlinger behageligere — fordi det er lettere — at tage sine Meddiscipler, end sin Lærer til Mønster.

Thi de første Begyndelsesgrunde tør neppe have sig til Haab om at naae den Veltalenhed, de ansee for den fuldkomne *) ; de holde sig mere til det, som ligger dem nærmest, ligesom Vinstokken, der sættes til et Træ, griber først de underste Grene, for ved deres Hielp at komme til Toppen. Dette er saa sikkert, at Læreren selv, saa længe han har med raae Hoveder at gjøre, og vil foretrække det Nyttige for det Forsængelige, bør see til, at han ikke strax bebyrder Lærlingernes Svaghed, men nedstemmer sine Kræfter, og lemper sig efter sin Tilhørers Fatteevne. Thi som Kar med en trang Tude styde Vandet fra sig, naar dette i Mængde øses i dem, men fylbes, naar det med Lempe hældes eller dryppes i dem; saaledes maa man see til, hvormegent Børnenes Sieler kan modtage; thi det som er for vanskeligt at forstaae, finder ingen Indgang hos Børn, og deraf faae de intet. Det er altsaa nyttigt, at man har nogle, som man først kan tage til Mønster, siden overgaae; saaledes skal der lidt efter lidt blive Haab om ogsaa at naae dem, som ere over disse.

Jeg lægger hertil, at Lærerne selv, naar de tale, ikke kan give sig den Aand og Oploftelse, hvor ikkun enkelte ere tilstede, som hvor de inspireres af et talrigt Auditorium. Thi den største Deel af Veltalenhed beroer paa Aanden. Denne maa nødvendig rores, den maa fatte Tingenes Billeder, og i visse Maader omformes til de Tings

*) Man maa nemlig erindre sig, at den Veltalenhed Quinctilian giver Anvisning til, er en idealisk Veltalenhed, ikke den man til Nød kan have nok af i det daglige Liv. Hans Anvisning er en Roman, liig andre Romaner, der ofte ere desto lærerigere, fordi, om man end ikke naaer det fremstillede Ideal, er man dog sikrere paa at lære af et fuldkomment Mønster, end af et ufuldkomment, efterdi man altid bliver staaende nogle Skridt tilbage efter det Mønster, man efterligner.

Natur, hvorom vi tale. Fremdeles, jo ædlere og høiere Nanden er, desto større Organer, at jeg saa skal tale, sættes den i Bevægelse ved; derfor vorer den ved Roes, soroges ved Varme, og glæder sig ved at have noget Stort fore. Med en vis taus Fortrydelse nedstemmer man Talekraften, som man har skaffet sig ved saa megen Anstrængelse, til en eneste Tilhører; man undseer sig ved at have sig over den daglige Tales Maal. Og lad En sætte sig i Positur for en eneste Tilhører, som om han declamerede, eller gjøre en Tale efter i Røst, Gang, Udtale, i Siels og Legems Bevægelse, i Evb og Mæthed (for at gaae andet forbi), vil det ikke lade, som om der var kommen en Naptus over ham? — Der skulde ingen Beltalenhed være til iblandt Mennesker, naar vi talede blot med Individuer.

XVI.

Fremmedes Kiendskab til danske Lærde og dansk Literatur.

Fortættelse fra forrige Hefte.
Naturhistorie.

Göttingiske Anzeigen 1797. 92 Stk. Coriphaei Clavarias Ramariasque complectentes — auctore Theodoro Holmskiold; denuo cum annotationibus editi, nec non commentatione de Fungis clavæformibus aucti a C. H. Persoon. Tilføttningerne kaldes interessante. Saa mælsommeligt for Resten Forf. her har samlet, saa har hans egne Jagttagelser over Naturen dog Fortrinet.

I samme Anzeig. 1797. 117 Stk. recenseres Tafeln für den Inhalt der Sässer von

Søren Bruuns: et af Videnskabernes Selskab i Kiøbenhavn kronet Prisfrift.

Samme Anz. 1798. 12 Stk. über die zweckmäßigesten Brandanstalten in grossen Städten (kronet af Videnskabernes Selskab i Kiøbenhavn) von Frid. Valentin Prof. zu Kiel. God Orden, og godt Valg af For Skrifter anbefale Skriften.

Sam. Anz. 1798. 136 Stk. Naturhistorielkabet's Skrifter 2det Vinds 1ste Hefte. 3die Vinds Hefte 1 & 2. 4de Vinds 1ste Hefte. Indholds Angivelse af hver Afhandling især.

I Gmelins Journal der Naturwissenschaften 2tem Hest., findes indrykkede M. Wahls Anmærkninger over nogle ostindiske Fugle, udtagne af det kiøbenhavnske Naturhistorielkabet's Skrifter. I samme Journals 3die Hefte findes af samme Forf. Beskrivelse over tre ube-kiendte Fugle af Giggens Slegt, hentede sammesteds fra.

Nachrichten von gelehrten Sachen 7de Stk. C. Viborgs Sammlung von Abhandlungen für Thierärzte. Afhandling af meget Værd. Støde, om en saa lavrerig Samling ikke havde mere Værdighed, end de andre periodiske Skrifter i denne Videnskab. Den første Afhandling af Abildgaard er et af de fortrinligste Skrifter over den Materie. Den anden Afhandling af Viborg udbreder sig over sin Gienstand med en Fuldstændighed, som man i andre Skrifter herover ikke finder. Nielsen viser sig som en fortræffelig H. stektender.

I en Samling af skaarne Stene af Alderdommen, som Luigii Bossi, Patricier i Mailand har udgivet, findes i Henseende til Under-

følgelsen af Steenarterne, gjort megen Brug af Prof. Vads Fossilia Ægyptia.

Gøttingske Anz. 1798. 184 Stk. *Tabule Synoptica* — a Greg. Wad. Arbejdet er gjort med omhyggelig Flid. Den store Brugbarhed som disse nyttige Tabeller i og for sig selv have, foreges desuden ved den anseelige Tryk, som befordrer en lettere Oversigt deraf.

* * *

Kættelse i første Hefte af denne Aargang.

I forrige Hefte af denne Aargang No. VIII. S. 32. b), er indløbet den Feiltagelse, at en Recension af Gott. geleerthe Zeitung over Magister Christian Peter Thorlacius' Inauguralkrift de græcorum gustu antiquitatis ambitioso, er anført som en Recension over Broderens Magister Birgeri Thorlacii disquisitione historica; hvilket let falder enhver i Pine, som har disse Inauguralkrifter ved Haanden.

Indhold af andet Hefte for 1799.

I. Sommerforelæsninger ved Universitetet fra 1ste Mai 1799	S. 53	X. Rectoriske ved Universitetet	85
II. Philosophisk Examen i April-Maaned	55	XI. Disputats for Magistergraden	86
III. Cicero's Begreb om de beste Borge-re eller Aristokrater	59	XII. Forberedelses Examen	ibid.
IV. Er Tacitus fikket til at opvække end-og-saa Afstøje for den monarkiske Regiering?	67	XIII. Indsendt af Biskop Schionheider	ibid.
V. De Sinkers og Guirers Legater	73	XIV. Kongelige Rescripter og Cancellie-Breve	87
VI. Extract af Matthias de Thesstrups Fundats angaaende et Stipendium for en Studerende	81	XV. Hvad er nyttigst, enten at holde et Varn som skal studere hjemme og inden egne Vægge, eller at over-give det til, saa at siige, offentlige Lærere? overs. af Quinctilian	90
VII. Theologisk Embeds-Examen i April 1799	82	XVI. Fremmedes Kiendskab til danske Lar-de og dansk Litteratur. Fortsæt-telse fra forrige Hefte	95
VIII. Stampiske nye Legat ved Univer-sitetet	83	*** Kættelse i første Hefte af denne Aar-gang	96
IX. Sørgeheitidelighed paa Universitetet i Anledning af Kammerherre Suhms Død	84		